

flor de card

Sant Llorenç des Cardassar * Gener de 1997 * núm. 234

1972 25
flor de card aniversari
1997

El 25è aniversari

Si a començaments de la dècada dels setanta algú ens hagués assegurat que arribaríem als 25 anys, a les portes del segle XXI, possiblement cap dels que confeccionàvem Flor de Card ens l'haguéssim cregut. En aquell temps no ens plantejàvem la revista a llarg termini, ens conformàvem amb què sortís aquest mes i ja veurem què passa el mes que ve. Poc a poc, però, i sobretot a mesura que anava avançant la segona època, ens anàrem acostumant a una certa rutina mensual, la revista va anar agafant solera i començaren a caure els aniversaris significatius -el famós sopar a *Ses Basses* per commemorar els 10 anys, les portades d'en Gustavo i en Guillem Nadal per als 20 anys i el número 200 respectivament...-, i es va anar assumint la sensació que la cosa anava per llarg.

Avui hem arribat al quart de segle, i els qui actualment ens cuidam de Flor de Card hem considerat que era una data oportuna per editar una revista especial, com la que teniu en les vostres mans. La intenció és aturar-nos, girar la vista enrera i veure el què ha estat la nostra publicació durant aquests anys. És evident que un extern, amb la lectura d'aquest número extraordinari, no coneixerà Flor de Card pel cap dels dits, però és possible que, almanco, es faci una idea aproximada de la nostra trajectòria.

El número està integrat per un estudi que va fer Pere Rosselló Bover l'any 1992 i que ja fou publicat al llibre del Centenari; el segueix un resum de totes les seccions fixes que ha tengut la revista des de la seva fundació fins ara; a continuació, una vintena grossa de col·laboradors de diferents èpoques ens donen una visió personal de la seva pròpia relació amb Flor de Card; per acabar, una petita cronologia i la llista de tots els qui han fet feina per la revista clouen aquest monogràfic.

Aquesta aturada per veure el que ha estat Flor de Card no hauria d'esser només una mirada nostàlgica cap al passat, sinó que ens hauria de servir de referència per al futur. La tasca de la revista ni està acabada ni hi estarà mai, ni tampoc cal posar-nos una meta cronològica d'ara en endavant; continuarà mentre hi hagi algú disposat a treure-la cada mes a rotlo, i serà com els que la fan vulguin que sigui, de manera que així com ha anat canviant molt durant aquests anys, en el futur ho seguirà fent, tant en l'aspecte tecnològic com en els continguts, i seran els que la confeccionin els qui decidiran aquests canvis. Segurament moriran moltes seccions i en naixeran de noves a mesura que nova gent es vagi incorporant al col·lectiu.

Potser, per tant, aquest aniversari sigui un bon moment per recordar, una vegada més, que les seves pàgines estan obertes a qualsevol llorenç que tengui alguna cosa que dir als seus paisans, i també que representi una altra passa envant de cara a captar nous col·laboradors que li suposin una alenada d'aire fresc, de la qual totes les agrupacions n'estan sempre necessitades.

Flor de Card

Revista d'Informació general de Sant Llorenç des Cardassar (Mallorca)

Adreça: carrer de Sant Llorenç, 36

Telèfon: 569119

Publicitat: Maria Galmés * Telèfon: 569509

Gener de 1997

Número 234

Dipòsit legal: 765-1973

Edita: Associació cultural Flor de Card

Imprimeix:: Gràfiques Muntaner (Manacor)

Director: Josep Cortès i Servera

Consell de Redacció: Felip Forteza
Guillem Quina
Joan Santandreu
Guillem Soler

Col·laboren

Aina Llull	Aniversari	Portada
Guillem Nadal	Empremta	3
Pere Rosselló	Vista des de fora	4
Josep Cortès	Les seccions fixes	8
	Mitja vida	12
	Cronologia	33
	Els col·laboradors	34
Guillem Pont	Una ullada a l'ahir	16
Pere J. Santandreu	Si proporcionam...	21
Ignasi Umbert	Entre la passió i la...	22
	Els col·laboradors	34
Pere Orpi	Una flor fa molts...	24
Xesc Umbert	L'home del temps	25
Jaume Galmés	La meua relació...	26
	Dona d'aigua	36
Joana Domenge	Vivències...	27
Antoni Sansó	Entorn d'una revista	27
Maria Galmés	Dos col·laboradors...	28
	Comptabilitat	
Miquel Rosselló	Dos col·laboradors...	28
Dolors Sánchez	D'aquí...	29
Miquel Company	Prensa Forana	29
Ramon Rosselló	Una veu de Felanitx	30
Felip Forteza	Una veu de Manacor	30
Joan Rosselló	L'Ex-rector de la vila	31
Aina Simonet	Gent d'avui	32
Francesca Ramon	Gent d'avui	32
Antònia Servera	Gent d'ahir	32
Aina Salas	Les tertúlies	33

Per iniciar aquest petit recorregut al llarg dels 25 anys de *Flor de Card* hem cregut que podria anar bé reproduir una part de l'article que **Pere Rosselló Bover** va incloure al llibre *"Sant Llorenç des Cardassar, 1892-1992. Conjunt d'estudis sobre 100 anys d'autonomia municipal"*, publicat per l'Ajuntament de Sant Llorenç, el Consell Insular de Mallorca i la Universitat de les Illes Balears l'any 1994.

1. Els primers anys (1972-76)

El número u de "*Flor de Card*" apareix el mes de febrer de 1972. La revista es presenta com a bolletí intern del Club Card, que s'havia constituït l'11 de novembre de 1971. Neix de les inquietuds d'un grup de joves de la vila, alguns dels quals seran fins avui els principals capdavanters de la publicació. Aquest primer número dedica un petit record a la figura de mossèn Salvador Galmés, ja que la revista porta el nom de "*Flor de Card*" en el seu honor, i es proposa entre d'altres objectius la publicació de les obres del narrador llorençí. Una part de la revista, com a bolletí informatiu, és dedicada a la notícia de les activitats del Club Card. En aquest primer número ja es poden observar alguns dels trets que caracteritzaran la publicació: l'interès per la cultura i, sobretot, el desig de connectar amb els lectors i de fer canviar la vida local.

Tècnicament, durant els primers anys "*Flor de Card*" és una revista força pobre i molt poc professional. Aconsegueix publicitat d'alguns comerços de la localitat. Apareix impresa en ciclostil o multicopista, tècnica que serà emprada fins a l'abril de 1978. Des del febrer de 1973 apareix amb una mateixa capçalera per a tots els números. Fins al març de 1974 les pàgines només són impreses per una sola cara. Entre maig de 1978 i desembre de 1981 la revista és fotocopiada i a partir de 1982 s'imprimeix en offset, canvi que resulta fonamental. Avui, en aquest aspecte i dins el context de la premsa forana, "*Flor de Card*" em sembla una publicació ben digna i lloable.

La publicació de poemes i de ressenyes ja hi és freqüent i s'ha d'interpretar com una tasca educativa que els redactors de "*Flor de Card*" es proposen. D'acord amb els estatuts del Club Card, aquesta associació -de caràcter apolític- es proposa el foment de la cultura, l'art i l'esport. No és estrany, per tant, que just als primers números trobem poemes d'autors tan diferents en tots els aspectes com Antonio Machado, Miquel Costa i Llobera, Maria Antònia Salvà, Llorenç Moyà o Pere Orpí. També s'hi ressenyen llibres d'actualitat (*Han plogut panteres*, de Gabriel Janer Manila; *Rera els turons del record*, de Guillem Frontera; *Gent del carrer*, d'Antoni Serra; etc.), es dedica una part important de l'espai al cinema i a la moda, a l'esport, etc. Hi apareix també una sèrie d'articles, a càrrec de Josep Cortès, sobre personatges universals, preferentment de músics i de polítics: Beethoven, Chopin, Bach, Wagner, Gandhi, el Che Guevara, M. Luther King, etc.

El més significatiu, però, és l'interès pels temes d'opinió sobre problemes d'actualitat. Per una part, els continguts tractats solen ésser ben propis del moment en què la revista sorgeix: un moment de canvi social, quan a l'Estat espanyol -aïllat voluntàriament pel franquisme- comencen a arribar algunes de les transformacions de la manera de pensar i de viure que ja es donaven

arreu del món occidental. Per una altra part, aquests temes són també ben propis d'un equip de redacció format per gent jove, que cerca posicionar-se davant diversos fets aleshores candents: la igualtat de la dona, la llibertat religiosa, els drets humans, la sexualitat, l'alcoholisme, etc. Un esment especial mereix el tema de la reforma del sistema educatiu (la introducció de l'E.G.B. i del B.U.P. i la F.P.), que aleshores afectava tants d'al.lots i de pares.

Durant els primers anys "*Flor de Card*" està escrita en català i en castellà, amb predomini d'aquest segon idioma segurament a causa de la manca de coneixement de l'escriptura de la llengua pròpia de la majoria dels col·laboradors. Tot i això, hi ha una clara actitud a favor de la llengua autòctona, tal com es desprèn de la insistència en què hi apareixen qüestions com la ridícula de tenir els noms dels carrers o el nom oficial del poble en castellà, que més endavant són alguns dels cavalls de batalla de "*Flor de Card*". Amb motiu del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986) la revista elabora un dossier sobre l'ús del català, en el qual es recull aquesta anàlisi sociolingüística de les pàgines de "*Flor de Card*":

"La primera revista publicada, pel febrer de 1972, contenia un 23% dels articles en llengua catalana; la darrera del mateix any va augmentar el percentatge fins al 42%; des de mitjan 1973 fins al juny de 1975 -data en què es va publicar la darrera revista de la primera etapa- els articles en català superaven ja el 90% del total; i a partir del gener de 1977 Flor de Card es publica quasi íntegrament en llengua catalana, si bé fins al gener de 1981 -data en què el Consell de Redacció va prendre l'acord de no publicar res en altra llengua que no fos la catalana- encara s'admetien articles en castellà. Al llarg dels seus gairebé 16 anys d'existència s'han publicat nombrosos articles relatius a la llengua i cultura catalanes: editorials, correccions de barbarismes, reivindicacions dels noms dels carrers, informacions sobre el II Congrés, articles varis... i sempre ha tengut un paper destacat en la defensa de la llengua."

"*Flor de Card*" intenta connectar amb el públic llorençí i, per això introdueix pàgines sobre agricultura i sobre el camp en general, entrevistes a autoritats i personatges del poble i, sobretot, una secció de "punxades" o notícies i comentaris breus. També -i aquest sembla ésser un dels seus objectius inicials- intenta rescatar de l'oblit algunes figures de la vila, com el mestre Guillem Galmés "Conier" (Sant Llorenç 1903 - Vilacarlos 1946) que havia deixat un bon record com a educador i com a promotor d'activitats culturals i esportives. L'aparició en les pàgines de la revista dels *Retales històrics sobre San Lorenzo*, del P. Martí Rosselló, - als quals després es dedicarà una separata (setembre 1974)- constitueix una contribució a l'intent d'elaborar una història del poble. Fruit d'aquest desig de connectar amb el poble és també la freqüent aparició d'articles sobre literatura popular, com la secció "Això era i no era..." a càrrec de Pere Orpí o la publicació de cançons populars recollides pel P. Rafel Ginard i Bauçà.

En el darrer número del primer any de "*Flor de Card*" s'indica que, just amb un any de vida del Club Card, s'ha aconseguit metes insospitades, com poden ésser les innombrables ac-

tivitats: conferències, excursions, concursos culturals i esportius, formació d'una biblioteca i d'una discoteca... i fins i tot la publicació d'una revista local". A "Flor de Card" es pot fer un seguiment de totes aquestes activitats i s'hi pot comprovar com els seus redactors no exageren en absolut.

La celebració de la Primera Setmana Cultural en honor a mossèn Salvador Galmés és potser l'activitat de major ressò duita a terme en aquests primers anys del Club Card i de la revista. Els actes de la commemoració, que van des del dia 1 fins al 6 d'abril de 1973, inclouen parlaments i conferències de mossèn Bartomeu Torres Gost, Francesc de Borja Moll i Gabriel Janer Manila; la representació de l'obra teatral *Aigua de pluja*, de Gabriel Cortès; una exposició sobre Salvador Galmés; la projecció de la pel·lícula *Negrures*, de Miquel Rosselló, sobre un famós relat de mossèn Galmés; una actuació del "Petit Grup" de Santanyi; un concurs de redacció; una missa i una ofrena floral. En el número del mes següent els redactors de "Flor de Card" es refereixen a la bona acollida dels actes per part dels intel·lectuals mallorquins, però també a una certa indiferència del poble davant aquesta commemoració. Els textos de les conferències i els parlaments d'aquest homenatge es publicaran un any més tard, en un número especial de la revista.

El contrast entre les inquietuds dels joves que duen a terme la labor de publicar "Flor de Card", i d'altres activitats del Club Card, i la fredor amb què sovint s'acullen les seves iniciatives serà un motiu freqüent de comentari en la publicació. En certa manera, la constància en aquesta qüestió farà palesa una certa situació de crisi que progressivament es va agreujant amb la concurrència d'altres circumstàncies de què ja parlarem. L'editorial del número de setembre de 1973 és dedicada a lamentar-se de l'ambient fred, sense entusiasme, i de la manca de personalitat del poble. Uns números més tard l'editorial de la revista torna a queixar-se de la indiferència de la gent davant la seva feina, així com de la utilització de la revista amb finalitats polítiques per part d'alguns i de la necessitat d'independència. El mateix tema s'entreveu a través d'altres qüestions, com és la realització d'un curs de català al qual només assisteixen dotze persones o la publicació del poema *Inici de càntic en el temple*, de Salvador Espriu, fent una clara referència a la situació del club i de "Flor de Card". Esdeveniments, com el projecte de convertir el Pou Vell en una benzinera, xoquen violentament amb l'esperit de "Flor de Card" i són un clar reflex de les dificultats de convivència del grup en una societat que només es preocupa per les necessitats econòmiques. El tema arriba a fer-se pràcticament obsessiu en aquests anys. En l'editorial del mes de febrer de 1974, tot commemorant el segon aniversari de "Flor de Card", es poden llegir aquests mots ben durs que fan palès el xoc entre l'esperit de la revista i l'immobilisme del poble:

"Ovelles humanes que prefereixen l'esclavitud en la seguretat que el risc en l'independència, ovelles que han triat una vida material, vegetativa, no gens humana.

També veig [la revista és qui parla] la corda que duc al coll. Veig les ovelles més il·lustres que alçant l'escut de la moralitat, el poder i les frases fetes, amaguen el tuf de sa podridura. Veig les humanes ovelles llorencines que en vers de dominar les

coses són dominats per les coses."

En l'editorial del mes de maig s'insisteix en la necessitat d'"actuar, passar de l'absentisme a l'acció". I en el dels mesos d'estiu es parla de la manca de vida comunitària dels llorencins:

"La trista realitat és que així com van passant els dies, manco vida comunitària es veu transcórrer per les venes llorencines, i aleshores em deman: de què ens serveix el turisme?, de què ens serveix el benestar?, de què ens serveixen els duros que guanyam?"

Aquesta crisi, de caràcter més tost abstracte, es concreta cap al mes de març de 1975 en una sèrie de conflictes entre els responsables del Club Card (i de la revista) i les autoritats municipals. L'editorial explica que "la realitat de cada dia demostra que "Flor de Card" està amarada d'una extensa i profunda crisi; com mai havia conegut". Es fa referència a l'opinió d'alguns que creuen que la revista hauria de desaparèixer, a la creació d'una "junta de coordinació" entre el Club Card i l'Ajuntament i al fet que s'hagin produït "advertències-amenaces formals". Sembla que aquesta "junta de coordinació" va decidir "deixar la publicació de "Flor de Card" [...] enviar-la a rodar, al manco momentàniament"; però aquest acord no es va dur a terme, sinó que finalment es va realitzar una enquesta per conèixer els mals reals de la publicació. Els resultats d'aquest sondeig són ben significatius i, per tant, convé esmentar-ne resumidament les conclusions: a) la revista té una difusió molt petita (només hi està subscrit un 4'1% de la població de Sant Llorenç); b) tot i això, exerceix el paper d'un grup de pressió dins la vila davant determinats temes polèmics; c) les seccions més llegides de la publicació són les col·laboracions (35%) i el tema central (32%); en canvi, la part dedicada a informacions, acords municipals, etc. és la menys llegida (8%); d) un 81% dels enquestats pensa que la revista ha de tenir independència de criteris i d'opinions respecte de l'Ajuntament; i e) un 62% dels enquestats creu que "Flor de Card" és necessària i un 20% la considera "fonamental".

En el número de maig-juny del 1975 es torna a parlar de les tensions entre la publicació i l'Ajuntament. La situació condueix a la suspensió de la publicació de la revista entre juliol de 1975 i abril de 1976, dates entre les quals es produeix la mort de Franco i l'obertura d'uns nous horitzons polítics per al país. De fet, quan es reemprèn la publicació de "Flor de Card" hi ha una informació molt més clara sobre el conflicte. S'hi explica que es va deixar de publicar bàsicament per tres motius: el cansament dels redactors, les tensions amb l'Ajuntament i la manca de subvencions. L'enfrontament amb la Sala va venir motivat per una carta del Club que es referia a les obres projectades al Pou Vell, que va tenir com a resposta que l'Ajuntament els instàs a abandonar el local que ocupaven a l'edifici municipal. L'església els va deixar utilitzar provisionalment el seu local i l'Ajuntament els va impedir que s'anunciàs la celebració de la Setmana Cultural.

De totes maneres, "Flor de Card" va seguir patint una situació de crisi, que no es començà a superar fins al 1977. Dins l'any 1976 només apareix un altre número en el qual es fa esment a la situació d'inactivitat i de desgana, així com al sorgiment de "certes diferències entre els fins alhora cuiners de la cassola".

Tanmateix totes aquestes turbulències tenen una explicació en la confusa situació de la fi del franquisme i de la transició política. A més, s'hi produeixen els típics casos de manca d'autorització d'activitats.

2. Els de la transició democràtica (1976-1979)

A partir de gener de 1977 "Flor de Card" es reactiva lentament, tot alternant l'aparició mensual i la bimensual. La revista acull una gran quantitat d'informació sobre els partits polítics. En aquest sentit "Flor de Card" fa en aquests anys una tasca alhora didàctica i informativa: es donen a conèixer els programes i els candidats dels diversos partits, s'expliquen els mecanismes de les votacions, etc. En aquests anys té un paper important l'aparició de textos dedicats a la llengua catalana, a la seva situació social i als fets històrics que l'han determinada en la secció "De la Llengua", a càrrec de Guillem Pont i Ballester. L'opció de la publicació, tot i que acull opinions diverses i variades, en general s'identifica amb el nacionalisme, amb la defensa de la identitat i dels valors de la nostra terra. No és estrany que els resultats de les eleccions de 1977 generin el següent comentari:

"S'actuà, gairebé, amb el mateix clixé que en el 36. No vam aprendre la lliçó i els mallorquins no vam voler votar Mallorca (a diferència dels catalans del Principat) sinó que votàrem Madrid que, com bé sabem, només es recorda de nosaltres quan ens ha de mester."

Tot i el canvi de context polític, "Flor de Card" continua patint les dificultats d'exercir amb llibertat la tasca de difusió d'opinions i d'idees.

"Fins i tot, potser, a certes capes de la nostra gent, "Flor de Card", li sembla una mena de diabòlic, destructiu i malèfic guerrer sembrador de discòrdies -així s'explicarien tota la sèrie de «premis» aconseguits, començant per l'expulsió del CARD (?) i acabant per les ja clàssiques pallisses orals als seus col·laboradors -quan en realitat -i així ho hem definit varies vegades- «f. de c.» no és, no vol ésser, més que un medi obert on tothom hi pugui dir la seva; tinguent com a meta l'ample, ambiciós i únic objectiu de «informar», «historiar» i «mostrar opinions»; objectiu no sempre net de possibles, reals i lògiques limitacions."

Uns mesos més tard, el febrer del 1978, "Flor de Card" "celebra" els primers sis anys d'existència. En l'editorial els redactors es plantegen la necessitat de realitzar una anàlisi del que ha estat la publicació. Els promotors de la revista constaten la seva incapacitat per dur a terme una tasca periodística pròpiament dita. En el balanç d'aquests anys es valora positivament un fet: "Flor de Card" ha suposat per a Sant Llorenç poder disposar per primera vegada en la història d'un òrgan d'opinió i de difusió de les idees. Josep Cortès en un article del mateix número es refereix a una anècdota ben significativa: un secretari de l'Ajuntament en una certa ocasió havia dit que a Sant Llorenç hi havia hagut tres revolucions, "el tren, el turisme i el Club Card". I un altre dels col·laboradors, Gaspar Soler Riera, subratlla l'admira-

ció per la tasca duita a terme pel grup de "Flor de Card": *"Esforzarse por romper la apatía y la somnolencia derivadas de estos años de opresión, sólo puede mirarse con simpatía por cualquier demócrata y amante de la cultura auténtica"*. I, en el número del mes següent, es torna a fer un balanç de l'evolució del club i de la revista, segons el qual haurien tengut com a punt àlgid el 1974. S'hi constata un fet que em sembla significatiu: al capdavant de la publicació, i del club, trobam pràcticament la mateixa gent, sense que s'hi hagin incorporat noves generacions. En el mateix número es publica una esquela del Club Card, *"víctima inocente del desprecio de las altas jerarquías que debían de protegerlo, del afán político y lingüístico que los que lo sustentaban quisieron darle, del más absoluto desinterés de sus afiliados, de la indiferencia del pueblo y sin haber recibido siquiera los últimos auxilios de la mano de quien debiera de habérselos dado"*.

En 1978 "Flor de Card" és un dels primers membres de l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca, de la direcció de la qual formarà part durant sis anys.

Aquests anys estan marcats per la presència d'articles sobre temes sovint polèmics, com la campanya per a la llibertat d'expressió, urbanisme i ecologia, les relacions Església i Estat, l'Autonomia, l'ensenyament del català a l'escola, els sindicats, etc. Així, per exemple, al número de gener de 1979 es publica el document *És això autonomia?*, signat per vint-i-tres sacerdots de la part forana, en què es denuncia el centralisme dominant en les properes eleccions municipals. Cal remarcar l'aparició d'una sèrie de col·laboracions de Jaume Vidal Alcover sobre *Classes socials i llenguatge*. La literatura i la història també ocupen bona part del contingut d'aquests temps. A més d'alguns poemes dels col·laboradors més o menys habituals (I. Humbert, A. M. Llodrà, G. Pont...), se sol dedicar un espai de la revista a autors mallorquins clàssics i moderns (Tomàs Aguiló, Marià Aguiló, Pere d'A. Penya, Pons i Gallarza, Costa i Llobera, Pere Orlandis, M. A. Salvà, Guillem Colom, Miquel Bauçà, Miquel Dolç, Miquel Gayà, Blai Bonet, etc.). Josep Segura i Salado hi treu una sèrie de treballs històrics sobre la separació de Sant Llorenç del municipi de Manacor. També s'hi publiquen diversos treballs amb motiu de la publicació de la Història de Sant Llorenç, segles XII-XVI, de Ramon Rosselló Vaquer.

La política electoral torna a les pàgines de "Flor de Card" a principis de 1979, amb motiu de les eleccions municipals. Amb el nou consistori s'obre un nou període caracteritzat per un altre tipus de relació entre l'Ajuntament i el Club Card. En un article de Guillem Pont es qualifica de negativa l'actitud de l'anterior corporació municipal amb ells. Ara, en canvi, el consistori es encapçalat per un dels col·laboradors de la publicació (Ignasi Humbert Roig) i s'espera unes relacions de col·laboració mútua.

3. La consolidació i l'actualitat (1980-1991)

En gener de 1980 es commemora el vuitè aniversari de la publicació. Josep Cortès li dedica l'editorial i Guillem Pont l'article "Aproximació al Card". Però durant aquest any i el següent "Flor de Card" segueix una línia molt semblant a la dels anys immediatament anteriors: articles i informacions polítiques, de-

fensa de la normalització del català (sobretot pel que fa a la retolació dels noms dels carrers, temes polèmics (el divorci, l'objectió de consciència, la urbanització de Sa Dragonera...), articles sobre cultura popular, etc. Un especial ressò té en les pàgines de "Flor de Card" l'intent de cop d'estat del 23 de febrer de 1981, davant el qual la revista publica diversos textos en defensa del regim democràtic. La literatura segueix tenint el seu espai. S'hi publiquen poemes de Pere Orpí, Rafel Duran, Antònia Servera, etc.; contes de Toni Fai, Antoni Mus, Bartomeu Matamalas, etc.; dibuixos i còmics de Bartomeu Matamalas, etc. En tot cas es pot parlar d'una estabilitat en la publicació, que contrasta amb la situació dels anys anteriors.

A partir de gener de 1982, tot coincidint pràcticament amb el desè aniversari, "Flor de Card" passa a imprimir-se en offset a la impremta Apòstol y Civilizador de Petra. Els objectius de la publicació semblen haver canviat: ja no pretén ésser tant un "boletí informatiu" com una revista pròpiament dita. Ara és editada per una societat anònima, Edicions Card, i conté una major quantitat de publicitat. En el fons el contingut de la revista segueix essent semblant a les anteriors: conserva pràcticament les mateixes seccions, però el canvi formal la millora moltíssim. El número de febrer de 1982 és dedicat a l'efemèrides dels primers deu anys de "Flor de Card". L'editorial constata la manca d'ajuts rebuts per part de les institucions estatals, provincials i locals. Guillem Pont dedica dos articles sota el títol general d'*Els primers deu anys* (en els números de febrer i d'abril) a resumir la història de la publicació. Se celebra un sopar commemoratiu, en el qual Llorenç Capellà pronuncia un discurs. També es pren l'acord de només publicar articles signats i de no acceptar l'ús de pseudònims, en una línia d'augmentar la qualitat de la revista.

Tot i que el període encetat a principis de 1982 fins ara sigui força llarg -quasi deu anys-, hem de subratllar la continuïtat i l'estabilitat del període. Durant tot aquest temps "Flor de Card" apareix com una publicació d'informació local, amb interès per temes d'abast més ampli i amb una presència constant de la cultura en les seves pàgines. S'hi introdueix una secció dedicada a la meteorologia, a càrrec de Xesc Umbert. El que més caracteritza "Flor de Card" en aquesta època és, però, l'estabilitat en l'aparició i en el format, que millora considerablement sobretot a partir de la introducció de procediments informàtics. Un exemple d'aquesta continuïtat és la secció *Sant Llorenç, ahir*, a càrrec de Guillem Pont, que consisteix en la publicació d'una fotografia antiga i un comentari sobre personatges, costums o fets d'altra època de la vila. En gener de 1984 es pren una altra decisió important: no publicar cap article escrit en altra llengua que l'autòctona, encara que aleshores ja pràcticament tota la revista és en català. A partir del gener de 1985 Josep Cortès passa a ésser oficialment el director de la revista, en substitució de Bartomeu Domenge, tot i que realment ja des de 1977 n'exercia la direcció.

És també important ressenyar l'espai destinat a la literatura de creació, que ara dedica més espai als escriptors joves. Hi trobam una major presència de relats, entre els quals hi ha obres de Joan Lladonet, Jaume Capó Frau, Biel Florit Ferrer, Rafel Crespi Ramis, M. V. Sebastián, Jaume Galmés... i relats d'escolars. S'hi publiquen poemes de Guillem Pont, Jaume Santandreu, Margalida Estelrich, Gabriel Juan Galmés, Guillem Femenias, Cate-

rina Roig, Antònia Servera, Lluís Massanet, Jaume Galmés Riera, Bàrbara Mesquida, Hilari de Cara, Miquel López Crespi, Caterina Mesquida, Biel Bassa, Pere Orpí, Llorenç Ramis, Pere J. Santandreu Brunet, etc. Traduccions a càrrec de Jaume Galmés. Gloses de Guillem Mesquida, Joan Carbó, Francesc Clapés, Joan Mesquida Estelrich, Antoni Genovart, etc. Còmics i dibuixos de Bartomeu Matamalas, Jaume Ramis, Llorenç Artigues... Hi apareixen també dos textos inèdits especialment remarcables: *Fiestas y croquis histórico de San Lorenzo des Cardesar*, de mossèn Salvador Galmés, i fragments de *El diari del Rector "Teco"*. I també trobam amb freqüència ressenyes de llibres, sobretot si fan referència a Sant Llorenç i a temes mallorquins. El número de juliol de 1984 és confeccionat exclusivament per joves i dedicat a temes de joventut. En gener de 1987 es commemora el 15è. aniversari de la revista, tot assenyalant-se la maduresa aconseguida. En aquest mateix any, l'editora treu una col·lecció de llibres amb el nom de "Es Pou Vell", el primer dels quals és *Sant Llorenç, ahir* (1987), de Guillem Pont. El "Flor de Card" de desembre de 1990 és dedicat a commemorar l'aparició del número 200.

"Flor de Card", però, no és una revista cultural. En les seves pàgines tenen cabuda sobretot temes molt diversos, des de la política a l'esport. Algunes de les informacions que apareixen en aquests anys indiquen clarament el posicionament de la publicació. Per exemple, el ressò que es fa de l'aprovació d'un programa de normalització lingüística per l'Ajuntament (novembre de 1983), el número extraordinari dedicat al projecte d'urbanització de la Punta de n'Amer sota la coordinació del G.O.B. i les informacions i els articles sobre aquesta qüestió, el tema de les inundacions (1985 i 1989), el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986) amb motiu del qual "Flor de Card" elabora un dossier sobre l'ús del català en el poble, el Referèndum per a la permanència a l'O.T.A.N. (1986), la campanya "Volem mitjans de comunicació en català, ara!" de l'O.C.B. i Voltor, etc.

Quant a les seccions habituals més importants de "Flor de Card", hem de dir que algunes de les dels primers anys encara hi subsisteixen: *Batec*, dedicada als esdeveniments poc significatius; *Crònica Informal*, sobre els plenaris municipals, però des d'una perspectiva humorística; i *Espipellades*, també de caràcter satíric, entorn de temes generalment polítics; a més dels espais destinats a l'*Editorial*, *Associacions*, *Poesia*, etc. Altres com *Plo-mall*, *Es Racó de sa Padrina* o *Punxades* han desaparegut. En canvi, avui en trobam de noves: *Gent de la Nostra Gent*, sobre personatges populars; *Sant Llorenç, ahir*; *Arqueologia*; *Costa llorencina*; *Tertúlies*; *Si lleu...*; *Tal dia com avui*; *Esports*; *Pas-satemps*; etc. Tots aquests canvis no són altra cosa que el resultat de l'adequació de "Flor de Card" a cada moment i de la voluntat de modernització.

En tot cas, i per fer una valoració final, hem de dir que la situació actual de "Flor de Card" és la pròpia de les publicacions de la premsa forana, que es debaten entre la necessitat de professionalització i la migradesa o l'absència dels ajuts oficials. "Flor de Card" és un exemple de la validesa d'aquesta aventura. L'esforç individual dels seus redactors manté encara viu aquell esperit actiu i inconformista que fa vint anys els va moure a publicar "Flor de Card" i a trencar el cercle viciós de la monòtona història del poble.

Sens dubte un dels pilars per a garantir la continuïtat de Flor de Card han estat les seccions fixes. Si no haguéssim comptat amb una gent compromesa durant un temps determinat a mantenir una secció, és poc probable que la revista hagués pogut sortir puntualment al carrer, ja que les col.laboracions esporàdiques no són prou abundants com per omplir un exemplar cada mes.

Vegem un petit resum del que han estat les seccions fixes de Flor de Card durant els primers 25 anys.

ACORDS DE L'AJUNTAMENT

A la primera època aquesta secció ens era facilitada pel secretari de l'Ajuntament; a la segona va esser publicada íntegrament tal com estava a l'acta, si bé en alguna ocasió se'n va fer un resum. A partir de l'octubre del 79 fou substituïda per la "Crònica informal".

ACTIVITATS DEL CARD

Quan la revista era el butlletí informatiu per als socis del Club Card va sortir esporàdicament com a secció fixa, però la major part del seu contingut estava inclòs dins el "Batec". Se'n solia fer càrrec la gent que col.laborava amb el Card.

AIXÒ ERA I NO ERA

Es tractava d'un petit estudi sobre les *Rondaies*, a cura de Pere Orpí, que va sortir entre l'abril i el novembre de 1973. Es va reproduir íntegrament al suplement sobre les *Rondaies* que Flor de Card va obsequiar als seus subscriptors amb la revista de novembre de 1996.

AIXÒ ERA I NO ÉS

En aquesta secció es publiquen dues fotografies del mateix intret del poble separades per un grapat d'anys, a fi de veure l'evolució que ha tengut. De les imatges se'n cuida na Xisca Santandreu i del comentari en Josep Cortès.

13 ANYS DE CAMPAMENTS

Sèrie d'articles a cura de Guillem Pont sobre el què varen esser els 13 anys de campaments organitzats pel Club Card, el Centre d'Esplai i el Card Infantil. Es publicaren entre el gener del 86 i el maig del 87.

APA

Notícies sobre l'Associació de Pares d'Alumnes de l'escola de Sant Llorenç. Va tenir tres autors: de l'abril del 81 fins l'abril del 82 se'n va fer càrrec en Joan Jofre; del febrer del 83 fins al juny del mateix any va esser redactada per Mateu Galmés; del setembre del 83 fins a l'octubre del 88 se'n cuidà en Josep Cortès.

ARQUEOLOGIA

A rel de la creació del Museu Arqueològic Municipal, Alfred Francesc Fuster Arnau va publicar una sèrie d'estudis sobre els jaciments arqueològics del terme, entre l'octubre del 87 i el setembre del 90.

ASSOCIACIONS

Secció divulgativa sobre els partits polítics i les associacions professionals que veren la llum amb la democràcia. Va tenir diversos autors i va sortir entre el gener del 77 i el març del 80.

LA BANDERA, L'ESCUT

Una secció divulgativa sobre la bandera i l'escut de Mallorca, a càrrec de Ramon Rosselló. Es va publicar entre gener del 81 i febrer del 82.

BÀSQUET

Antoni Aulí va publicar, entre el gener i el novembre del 93, una secció de bàsquet.

BATEC

És la secció més antiga de Flor de Card: es va iniciar pel novembre de 1973 i encara dura. Vol esser una espècie de calendari on s'hi reflecteix el dia a dia del poble. Hi han col.laborat moltes persones, però bàsicament ha estat coordinat, fins al desembre del 76 per Guillem Pont; del gener del 77 al juliol del 82 per Joan Rosselló, amb la col.laboració de Guillem Quina; de l'agost del 82 fins al maig del 87 per Maria Galmés, recolzada per Antònia Servera; del juny del 87 al desembre del 90 per Josep Cortès; del gener del 91 al desembre del 93 pel grup *Sol i de dol*; finalment, del gener del 94 ençà està redactat per un grup integrat per J. Domenge, M.Febrec, J.Fullana, N.Jaume, F.Ramon i D. Sánchez.

BIBLIOTECA

És una pàgina destinada a donar a conèixer les novetats de la biblioteca Mossèn Salvador Galmés, i està a càrrec de la bibliotecària, na Maria Bel Pont. Es va començar a publicar amb una certa regularitat pel febrer del 94.

C.D. CARDASSAR

En Miquel Sureda se'n va cuidar d'aquesta secció sobre futbol entre el gener del 81 i el març del 84. Més tard en va agafar el maneig en Jaume Galmés, que la va mantenir fins al març del 88. Per l'agost del 93 en Guillem Soler la va reprendre, però només va durar alguns mesos.

DE CINEMA

Era una sèrie d'articles sobre directors de cinema que anava a càrrec de Felip Forteza. Fou publicada entre febrer del 81 i gener del 82.

CLASSES SOCIALS I LLENGUATGE

Un estudi de Jaume Vidal Alcover publicat simultàniament a diverses revistes de la Premsa Forana. Va sortir entre el maig i el desembre del 78.

EL CÒMIC

Una pàgina il.lustrada amb històries de creació. Del maig del 82 fins al maig del 85 va esser dibuixada per Bartomeu Matamalas; del desembre del 84 fins al febrer del 89 per Llorenç Artigues.

CONSULTORI SENTIMENTAL

Una secció d'humor polític/sentimental a càrrec de Josep Cortès. Va sortir a rotlo entre el febrer del 95 i el febrer del 96.

CONTARELLA PAGESA

Es tractava d'una col·laboració de Gabriel Florit en la qual contava un conte curt. Es va publicar entre novembre del 82 i agost del 84.

COSTUMS

Era una secció que va escriure en Francesc Clapés sobre els antics costums i tradicions de Sant Llorenç. Amb petits períodes de descans va esser publicada entre el gener del 81 i el gener del 91.

CRÒNICA INFORMAL

És una secció que tracta la crònica dels plenaris des d'un punt de vista humorístic i desenfadat. Ha tengut temporades de més periodicitat mensual que les altres. D'ençà que va sortir a llum, per l'octubre del 79, ha estat elaborada per Josep Cortès.

CRÒNIQUES VILATANES

Amb aquest encapçalament n'Ignasi Umbert va publicar una sèrie d'articles d'opinió sobre l'actualitat política local entre el maig i el desembre del 93. Posteriorment en continua publicant, però amb un altre nom.

CURIOSITATS MUNICIPALS

Fragments d'actes de plenaris des de 1892 fins 1992 que va publicar Josep Cortès entre juliol i desembre del 91.

DE LA LLENGUA

Pel març del 77 en Guillem Pont va començar a publicar articles sobre el català, i de llavors ençà n'han anat sortint amb períodes intermitents. Hi han pres part, entre d'altres, en Pere Josep Llull, na Maria Caldentey i en Josep Cortès, que pel novembre del 87 va publicar un monogràfic sobre la situació del català en el poble.

DEMOGRAFIA

Reflecteix el moviment demogràfic del poble, i també els esdeveniments de caràcter social. Abans estava inclosa en el Battec, però a partir del juny del 87 surt de manera independent. Fins al febrer del 94 va esser duita per Maria Galmés; de llavors ençà va a càrrec d'Isabel Nicolau i Aina Simonet.

A L'ENTORN DE LA VELLESA

Sèrie d'articles de Guillem Pont publicats entre el juliol del 87 i el gener del 88 que volien aportar unes suggerències sobre el món de la vellesa i la seva dinamització.

EDITORIAL

Es pot dividir en dues etapes clarament diferenciades: la primera, entre el febrer del 72 i l'abril del 84, reflectia l'opinió de l'editorialista; la segona, del maig del 84 ençà, és discutida pel Consell de Redacció i elaborada per un dels seus membres. Du-

rant la primera etapa i poc més o manco un any de la segona va esser redactada majoritàriament per Guillem Pont, si bé en els primers anys també se'n va cuidar esporàdicament na Jerònica Mesquida; posteriorment i per un període aproximat d'un any va anar a càrrec de n'Antonia Servera; de llavors ençà en Josep Cortès se'n cuida de la seva redacció.

ELECCIONS

Secció a cura de Josep Cortès de temàtica electoral (com votar, diferències entre el Senat i el Congrés, llei d'Hont, etc.). Va esser publicada entre gener i maig del 77.

Posteriorment, tant abans com després de cada consulta electoral, s'han anat publicant baix del mateix títol les opinions dels protagonistes i els resultats.

ENTREVISTES

D'entrevistes se n'han publicades a tot temps, però entre el març del 88 i l'agost del 89 n'Aina Simonet i en Rafel Umbert en feren una sèrie periòdica a personatges locals d'actualitat.

ESPIPELLADES

És una pàgina satírica sobre la política local, a càrrec de Josep Cortès. Darrerament no surt amb tanta assiduitat com abans. Fou creada l'octubre del 79.

ESTAMPES LLORENCINES

Fotografies comentades sobre racons del poble que no estan així com caldria. De les fotografies se'n cuidava Xisca Santandreu, i dels comentaris Josep Cortès.

ESTATUTS CARD

Van sortir de l'abril l'octubre del 72. Posteriorment se'n va fer una tirada completa.

GASTROMANIA

Pàgina de cuina coordinada per Antònia Garcia, amb la col·laboració de Joana Domenge. Es va publicar entre el març i el desembre del 91.

GENT DE LA NOSTRA GENT

Era una sèrie d'articles en els quals Guillem Pont donava la seva visió personal d'un personatge rellevant relacionat amb el poble. Anaven il·lustrats amb un dibuix de Josep Cortès. Es van incloure en les revistes compreses entre gener del 87 i abril del 95. Aquest darrer mes es publicaren tots junts dins la col·lecció *Es Pou Vell*.

HISTÒRIA

Va néixer pel juny del 79 i gairebé sempre ha anat a càrrec de Ramon Rosselló. Ha tengut diverses intermitències en la seva periodicitat, i tracta de temes medievals relacionats amb el poble o amb Mallorca. Va començar a sortir a rel del llibre sobre la història de Sant Llorenç (segles XIII-XVI) que l'autor havia publicat el 1978 amb el recolzament de Flor de Card. Josep Segura Salado i Rafel Ferrer Massanet també hi han publicat diversos articles.

HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA

Joan Perelló va publicar, entre l'agost del 83 i l'abril del 84, aquesta sèrie d'articles de caire divulgatiu sobre la història de la ciència, presentats en forma de còmic i dibuixats per Llull.

ÍNDEX

Encara que no sigui pròpiament una secció fixa, a partir de 1981 es publica, juntament amb la revista del desembre, un índex de tot l'any. Pel desembre del 81 es va incloure un suplement amb l'índex del 72 al 80. Se'n cuiden en Josep Cortès i na Maria Galmés.

INSTRUMENTS

Era una secció divulgativa sobre els instruments musicals tradicionals de Mallorca. Anava a càrrec de Josep Cortès i Maria Galmés, i va sortir entre juny del 80 i gener del 83. Actualment se n'està elaborant un llibre.

LIRA D'OR

Es tracta d'un suplement literari de quatre pàgines coordinat per Jaume Galmés que inclou diversos apartats: poesia, biografies, aniversaris, llibres, traduccions..., i que va precedir d'una portada específica. Es va començar a publicar pel gener del 94.

LLINATGES I CARRERS

Era una secció dividida en dues parts: a la primera, en Josep Cortès explicava l'etimologia i l'escut d'armes dels llinatges més corrents en el poble; a la segona en Guillem Pont parlava dels personatges que donen nom a diversos carrers de la vila. Va sortir entre març del 73 i març del 74.

ELS MESOS

Conjunt de recopilacions que Josep Cortès va fer del *Cos-tumari català*, de Joan Amades, sobre el santoral de cada mes.

LA NEGRA

És un conjunt de contes curts de la sèrie negra redactats per Josep Cortès, baix del pseudònim de Flanagan. Es començaren a publicar pel gener del 91 i en trobam fins al maig del 96, si bé amb desigual periodicitat.

UN NOU CONSISTORI

Reflectien l'opinió personal de Guillem Pont sobre el què havia d'esser el nou Ajuntament democràtic. Sortí entre gener i maig del 79.

OBJECTORS

N'Antoni Mesquida, membre del M.O.C., va publicar aquesta sèrie d'articles sobre l'objecció de consciència, entre el febrer del 81 i el juny del 83.

PERSONATGES

No estaven agrupats baix d'aquest encapçalament, però es tractava d'una sèrie de biografies de personatges universals -músics, artistes, polítics, pacifistes...- elaborada per Josep Cortès. Es va publicar entre el març de 1972 i el setembre de 1973.

PLOMALL

Era una secció a cura de Guillem Pont que tractava temes d'interès local. Es va publicar entre març del 73 i abril del 75.

POESIA

Sense que pugui ésser tractada estrictament com una secció, des del maig del 72 fins ara gairebé tots els números de Flor de Card han comptat amb algun poema entre les seves pàgines. Hi han passat des d'autors joves, locals i forans, fins a poetes consagrats de totes les èpoques de la cultura mallorquina.

PORTADES

A diferència d'altres publicacions que han optat pel text, Flor de Card sempre ha presentat la revista amb un dibuix o una fotografia. Han estat molts els qui se n'han cuidat de la secció, però els noms que més es repeteixen són en Miquel Rosselló entre febrer del 72 i juny del 75, i en Josep Cortès des del 1977 ençà.

SA PUNTA

A partir del maig del 84 i fins al febrer del 87 s'han anat publicant articles en defensa de la no-urbanització de Sa Punta de n'Amer, redactats per diversos autors i baix de diverses formes: còmics, portades, entrevistes, cròniques de plenaris, articles, taules rodones, enquestes... Pel desembre del 84, amb la col.laboració amb el GOB de Llevant, publicarem un suplement monogràfic.

PUNXADES

Escrits molts curts de caire satíric que sortiren entre el febrer del 72 i el març del 73. Anaven signats per *Foc i fum*, pseudònim emprat per Guillem Pont i Josep Cortès.

ELS QUATRE CLOTETS

Aquesta secció va néixer pel gener del 81 i ha tengut èpoques de continuïtat mensual i d'altres de llargs silencis. Sempre ha estat duita per Guillem Pont, i sol comptar amb quatre comentaris sobre temes d'actualitat.

ES RACÓ DE SA PADRINA

Escrits curts sobre cultura popular a càrrec de Joan Rosselló. Va sortir entre el juny del 78 i l'abril del 82.

RETALES HISTORICOS

Visió personal de la història del poble a càrrec de Martí Rosselló. Es publicaren entre el juliol del 72 fins a l'octubre del 73. Posteriorment s'editaren com a suplement.

SANT LLORENÇ, AHIR

Era una sèrie que consistia en una fotografia antiga comentada per Guillem Pont. Es va començar a publicar pel novembre del 82, però va romandre estancada fins l'abril del 88, en què va reprendre regularment el camí fins al maig del 92. Posteriorment es recolliren en dos llibres que es publicaren amb el mateix títol dins la col.lecció *Es Pou Vell* pel maig del 87 i el maig del 92.

SILLEU...

Pàgina de passatemps de contingut local o insular. Des de la seva creació, desembre del 79, a anat a càrrec de Maria Galmés.

TAL DIA COM AVUI

Secció de Josep Cortès sobre els esdeveniments més importants relacionats amb el poble, agrupats en quinquennis. Es va començar a publicar pel maig del 87.

EL TEMPS

Pel desembre del 73 en Xesc Umbert publicà, dins el *Plo-mall*, la relació de litres de pluja que havien caigut entre el 67 i el 73; pel febrer del 83 va tornar repetir, actualitzada, aquesta informació; pel gener i pel desembre del 85 publicà articles relacionats amb la meteorologia local; finalment, pel gener del 87 començà a publicar regularment la pàgina mensual del temps, amb gràfiques i comparacions amb altres anys.

TERTÚLIES

Entre l'abril del 90 i el juny del 92, Aina Salas va publicar una sèrie de tertúlies amb personatges locals units per una afeció comuna.

EL TURISMO

Sèrie d'articles a cura de Bartomeu Domenge sobre el turisme. Es publicaren entre gener i juny del 73.

Suplements temàtics

Al llarg dels seus 25 anys Flor de Card ha anat publicat diversos suplements temàtics sobre qüestions d'importància més o menys rellevant per al municipi. Alguns els ha inclosos dins les revistes de cada mes; d'altres n'ha fet una tirada a part.

Inclosos dins les revistes

- * *Ses monges*, pel gener de 1974, coordinat per Guillem Pont.
- * *Enquesta sobre Flor de Card*, pel març del 75, a càrrec de Guillem Pont.
- * *La banda de música*, per l'abril de 1975, a cura de Josep Cortès i Guillem Quina.
- * *Les torrentades*: octubre del 73, setembre del 82, octubre del 85, setembre del 89. El primer fou coordinat per Guillem Pont i la resta per Josep Cortès.
- * *Bosses d'argent*, un estudi de Guillem Pont sobre aquesta manufactura de principis de segle, pel juliol de 1978.
- * *Els noms dels carrers*, pel febrer del 80: una proposta de l'Escola de Mallorquí per al canvi de noms de diversos carrers del poble.
- * *Els nostres universitaris*, per l'abril del 80, a cura de Guillem Pont. Pel març del 96 se'n va publicar un complement actualitzat.
- * *Els mals noms*, fet per Catalina Roig i Antònia Servera.

* *El català, avui*, pel novembre del 87, a càrrec de Josep Cortès. Un estudi sobre l'ús del català en el poble.

* *Hepatitis*, pel gener del 88, coordinat per Josep Cortès, a rel d'una epidèmia detectada a l'escola Guillem Galmés.

* *La dida*, pel novembre del 96, amb motiu de la representació dirigida per Rafel Duran, coordinat per Joana Domenge.

Editats a part de Flor de Card

- * *Els estatuts del Club Card*, l'any 1973.
- * *Retales històrics*, a cura de Martí Rosselló, pel setembre de 1974.
- * *Índex del 72 al 80*, a cura de Josep Cortès i Maria Galmés.
- * *Mn. Salvador Galmés i Sanxo*, l'abril del 74. Conjunt d'articles publicats a rel de la Setmana Cultural. L'any 80 se'n va fer una reedició en format més petit.
- * *Sa Punta de n'Amer*, pel desembre de 1984, coordinat per Josep Cortès i el GOB.
- * *Una alternativa ecològica per a la comarca del Llevant*, pel maig de 1987, a cura de Josep Cortès i el GOB, amb il·lustracions de Bartomeu Matamalas.
- * *La parròquia de Sant Miquel de Son Carrió*, de Jordi Pascual, pel novembre de 1993.
- * *Això era i no era*, per l'octubre de 1996. Conjunt d'articles de diversos autors per commemorar els 100 anys de les *Rondaies mallorquines*.

Llibres

Flor de card també ha patrocinat o impulsat l'edició de diversos llibres sobre Sant Llorenç:

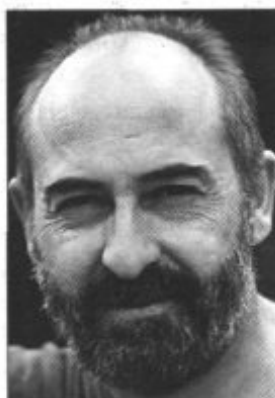
- * *Història de Sant Llorenç I* (segles XIII-XVI), de Ramon Rosselló, l'any 1978.
 - * *Sant Llorenç, ahir I*, de Guillem Pont, editat pel maig de 1987. Recull de fotografies antigues comentades.
 - * *Sant Llorenç, ahir II*, del mateix autor i amb el mateix tema, pel maig de 1992.
 - * *C.D. Cardassar*, de Josep Cortès i Ignasi Umbert, pel febrer de 1993, amb apunts històrics sobre el futbol en el poble.
 - * *Gent de la nostra gent*, de Guillem Pont, amb il·lustracions de Josep Cortès. Editat per l'abril de 1995.
- Aquests quatre darrers estan inclosos dins la col·lecció *Es Pou Vell*.
- Sense que es pugui atribuir directament a Flor de Card, Josep Cortès va publicar, juntament amb Rafel Ferrer Massanet, la història de l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca, pel maig de 1987.
- També va sortir de Flor de Card la idea de publicar el *Conjunt d'estudis sobre cent anys d'autonomia municipal*, l'any 1994, amb col·laboracions de diversos especialistes illencs.

Josep Cortès

Posar-me a escriure sobre la relació que he tengut amb *Flor de Card* durant els darrers vint-i-cinc anys és una tasca que no sé si sabré enllestir així com m'agradaria. D'una banda em sabia greu deixar-me dins el tinter aspectes que per a mi tinguin la seva importància, però de l'altra tampoc no es tracta de fer-ne un llibre; cal, per tant, recórrer al resum. Però, com puc resumir en un article l'afecció que ha omplert més de la meitat de la meua vida? Sé que la manera més científica d'investir-ho seria compartimentar aquesta relació en temes, a fi de no perdre'm per les bardisses, però tampoc no em feia pla. Al cap i a la fi la vida és un conjunt de vivències que poc a poc van conformant la nostra història personal sense que, en molts de casos, hi intervingui la planificació tant com havíem esperat. Quantes vegades la casualitat ha dirigit els nostres actes cap a indrets insospitats que han conformat el nostre futur? En el meu cas, moltes, i la feina, la família o la revista no en són una excepció. Per això em disposo a pegar aquesta ullada cap enrera agafant una cullerada d'aquí, una altra d'allà i una tercera d'allà-deçà, a fi de recordar, fins on m'arribi la memòria, aquells esdeveniments que consider relativament importants en la meua relació amb *Flor de Card*. Amb tot i amb això, però, una cosa sí que convé compartimentar: en els primers tres anys i mig jo era un col·laborador de *Flor de Card* que escrivia el meu article, feia alguna portada i il·lustrava qualche col·laboració, mentre que en els darrers vint n'he estat l'encarregat de treure-la cada mes a llum, amb el que suposa de passar a net, paginar, fotografiar, corregir i redactar.

Com sol passar a gairebé tots els qui comencen a treballar amb la revista, al principi no m'atreia a publicar articles de creació; em pensava que mai no seria capaç d'escriure alguna cosa mitjanament publicable -i això no vol dir que consideri que ara ja ho som!- i, per tant, em limitava a resumir en castellà biografies de personatges coneguts. Així, vaig fer passar per la pedra de la meua inexperiència humoristes (Perich, Carandell, Chumy Chúmez, Cesc, *La Ignorància...*), músics (Mozart, Beethoven, Bach...), polítics (Gandhi, el Che...), artistes (Leonardo)... Poc a poc anava agafant confiança i, amb la inestimable col·laboració de Pere Orpí, a qui li dec les primeres sèmpentes cap al català i la música clàssica, vaig passar a les entrevistes (Ventosa, Morell, Noé, Mercant, Calatayud...) i als articles personals. Record que els temes que en aquell temps més em preocupaven i sobre els quals escrivia eren la xerradissa de la gent, l'ecologia, les condicions de treball a l'hosteleria i, un poc més envant, els aspectes municipals. És també d'aquell temps la pàgina de *Punxades* que, amb el pseudònim de *Foc i Fum*, publicàvem cada més en Guillem Pont i jo, i que, tot i essent d'una ingenuïtat una mica infantil -sobretot vista des d'avui-, ens va duu tants de problemes amb l'Ajuntament.

En aquells primers anys era molt diferent la meua relació amb la revista durant els mesos d'estiu que els d'hivern, ja que el fet de treballar al ram de l'hosteleria condicionava molt la meua

Josep Cortès

participació. A l'hivern era com un dels altres, i redactava, dibuixava, enrevoltava i grapava la revista al local social del Club Card, a la segona planta de l'Ajuntament; a l'estiu, en canvi, com que feia feina a Peguera, escrivia el meu article i l'enviava cada mes per correu, sense que la distància impedís la meua participació. No hi ha dubte que era molt més agraïda la primera que la segona, i record que, des de l'altre cap de l'illa, enyorava aquelles vetllades amb els amics, de les quals la revista només n'omplia una part, ja que poc més o manco érem els mateixos que portàvem la barca del Club Card, amb totes les activitats que ja esmentàrem a la revista del mes de novembre.

Ara que veig això me n'adon que als vint-i-un anys ja em decantava cap als temes que em segueixen estirant avui en dia: la música, el dibuix, la política municipal, l'humor... Es veu que, a part de l'experiència que un va guanyant any era any, la manera d'esser i les tendències que hauran de marcar la vida ja es van congriant en els primers anys de la maduresa.

I arribà l'any 1975, i amb ell el període de descans de *Flor de Card*. El cansament dels col·laboradors, el canvi de situació dels capdavanters (en Guillem i jo ens casàrem i jo vaig canviar de feina), l'expulsió del local social sense que ens plantejàssim cap altra alternativa, la multicopista retuda, cap dobber al compte de la revista ni en els nostres propis, la manca d'ajuda exterior, una certa deixadesa entre els lectors... feren que amollàssim el mac i donàssim la tasca per acabada. I fou una llàstima, perquè m'agradaria veure el tractament que hauria donat la revista al canvi polític produït a rel de la mort del general Franco. En Guillem, així mateix, va tenir la bona idea de continuar recopilant el *Batec* durant l'any i mig que va romandre aturada, de manera que va constituir el lligam entre les dues èpoques de la revista.

A darreries del 76, quan ja començàvem a parlar d'una nova Constitució, de partits polítics, d'eleccions municipals... poc més o manco els mateixos que dúiem la revista a la primera època començàrem a plantejar-nos la possibilitat de tornar-la editar, però aquesta vegada des d'una perspectiva diferent: com que no teníem local, hi havia d'haver un coordinador que aglutinàs la feina que feien els col·laboradors cadascú a ca seva i l'agombolàs en el seu domicili particular. Com que no hi havia ningú més disposat a envestir la tasca i en Guillem ja canalitzava la seva activitat pública cap als campaments, vaig agafar les messions i em vaig

FLOR DE CARD
JUNT LLORENÇ DEL CARBONER

JUNY DEL 1984 - Nº 102

ELS GERMANS MARY A LA SALA

La pel·lícula més disbaratada, anarquista, situacionista i curta de la història del cinema. Barcelona.

posar al davant. Per por de no tenir problemes amb la feina, considerarem que en Bartomeu Domenge havia de figurar de director, encara que fos un càrrec fictici, ja que, a part de carregar-se una responsabilitat que en realitat no li pertocava, només se'n cuidava de dur les revistes al Dipòsit legal.

Aquest darrer paràgraf que he enllestit en quatre retxes va dur més orenga del que sembla. En aquell temps ja començaven a destriar-se les diverses op-

cions polítiques que a les eleccions del 79 havien de conformar el primer Ajuntament democràtic, i les persones que en el futur integrarien els partits més aviat d'esquerra, per dir-ho d'alguna manera -el Grup Independent i el PSOE-, érem partidàries de que la revista tornàs reemprendre el camí, mentre que les que optarien per opcions més conservadores -UCD-, intentaren frenar la iniciativa per tots els mitjans. Tanta sort que no ho aconseguiren.

En aquesta segona etapa ja havíem perdut un poc la por als polítics municipals, i les pàgines de la revista reflectien una llibertat d'expressió que abans encara no podíem o no ens atrevíem a publicar. I fou a la revista de juliol/agost de 1977 que per primera vegada plantàrem cara més o manco obertament al batlle, i dic més o manco perquè si bé és ver que la publicàrem, també ho és que preferírem mantenir l'anonimat. La carta, que redactàrem n'Antoni Xarret i jo a la platja de la Costa dels Pins i que signaren vuit persones més, mentre els al·lots jugaven per damunt l'arena, era la rèplica a una entrevista que el setmanari *Manacor* havia fet al nostre balte amb motiu de les festes de Sant Llorenç. Un dels paràgrafs deia: *Un poc més avall segueix: "En las pasadas elecciones legislativas el pueblo no estaba preparado. Para las municipales la gente estará más concienciada". Alabadíssims. Estan alabadíssims de tenir un batlle tan optimista i amb una fe democràtica tan profunda que pensa que uns pocs mesos de democràcia seran més positius quant a preparació i conscienciació de la gent que quaranta anys de dictadura. No coneixiem massa bé aquest caire del cap de la nostra vila. De llavors ençà les opinions de la gent s'anaren manifestant amb molta més tranquil·litat, i els polítics s'adonaren que ja no ens podien amenaçar amb juntes de coordinació, amb l'expulsió del local social o amb acusacions d'esser comunistes. A partir d'aquell moment la guerra va prendre per altres camins més seriosos i, per tant, més peril·losos, entre cometes, per a nosaltres.*

El 1978 va esser, sense proposar-nos-ho, un any clau per al desenvolupament de Flor de Card, ja que durant el mes d'abril començaren les Trobades de Premsa Forana, que culminarien amb la constitució de l'Associació. Les revistes "Apòstol y Civilizador",

de Petra, "Dijous", d'Inca, "Felanitx", "Manacor", "Perlas y Cuevas", de Manacor, "Bellpuig", d'Artà, "Vora Mar", de Peguera, i "Flor de Card" començaren a reunir-se per cercar objectius comuns, i a principis de l'any 80, juntament amb altres que posteriorment s'hi havien afegit i després de complicadíssimes discussions, obtingueren la legalització de l'APFM.

Això, a més de la relació amb altres col·lectius amb problemes semblants als nostres i la constatació que no estàvem tot sols en el nostre quefer mensual, ens va proporcionar una extraordinària font d'ingressos suplementaris, ja que les institucions autonòmiques normalitzaren -amb no gaire puntualitat, tot s'ha de dir- una línia d'ajudes que va fer que mai més hàgim tengut problemes de finançament, al contrari que els anys anteriors, que moltes vegades havíem de passar la gorra per pagar les revistes dels darreres mesos de l'any.

Dins l'Associació, la revista Flor de Card ha jugat un paper relativament important, ja que, a més d'esser-ne fundadors, hem format part de la directiva durant 11 anys: jo hi vaig estar des del març del 84 fins desembre del 87, i na Maria Galmés des del desembre del 89 fins ara. Na Maria, a més, fa 7 anys que n'és la tesorera i jo, juntament amb en Rafel Ferrer Massanet, vaig coordinar el primer llibre de l'Associació.

I ja que parlàvem de dobbers he de fer públic el meu agraïment -i sé cert que també de la resta de col·laboradors-, envers aquelles quaranta-cinc persones que feren possible *Edicions Card*. Pel juny del 84, quan encara no s'usaven els ordenadors, ens plantejàrem comprar una màquina d'escriure elèctrica, a fi de poder oferir una major qualitat tècnica als lectors de la revista. En aquell temps aquestes eines costaven als voltants de les cent vuitanta mil pessetes, una xifra que estava molt pardaunt les nostres possibilitats, i no veíem altra manera d'aconseguir-les que creant una societat anònima i fent accions. És evident que la gent no les va subscriure per aconseguir dividends, sinó per recolzar la continuïtat de Flor de Card. Quan creàrem l'Associació Cultural Flor de Card, pel gener del 93, va desaparèixer la societat anònima i es retornaren els dobbers als accionistes.

Un altre punt important en la meua relació amb la revista foren les primeres eleccions municipals de 1979. És sabut que el Grup Independent de Sant Llorenç estava a la vegada integrat per dos grups de persones: els qui realment eren independents i els qui estaven més o menys lligats a Flor de Card i mantenien una ideologia propera al nacionalisme d'esquerra. Aquests dar-

FLOR DE CARD

JUNT LLORENÇ DEL CARBONER

BOLLETS-REVISTA DEL CENTRE CULTURAL CARD - MARÇ DEL 1984 - Nº 117

rrers -Guillem Pont, Guillem Quina, Antoni Sansó, Antònia García, Guillem Soler, Andreu Amer, Antònia Servera i jo mateix- érem els qui dúiem el pes de la candidatura, a més de Bartomeu Domenge. L'experiència política fou intensa i va marcar el futur dels seus integrants: alguns s'hi dedicaren en cos i ànima i els altres en fugiren per sempre com un ca de les garrotades.

En el meu cas, i en relació a la revista, el 1979 va constituir un dels anys més decisius: de banda la participació a les primeres eleccions municipals, que acabà amb la dimissió de tota la candidatura, exceptuant en Mateu Girart, em feren una pintada racista que fou la metxa que encengué l'intent per part de l'Ajuntament de tirar en Guillem Pont als jutjats, i vaig iniciar dues de les seccions que més lectors han tengut: les *Espipellades* i la *Crònica informal*.

Tot i que per aquell temps feien a la televisió la sèrie *Holocausto*, que potser influís en els autors, la veritat és que mai no vaig considerar la pintada com un atac a la meua condició de xueta. Havia estat tan forta la propaganda que havien fet els d'UCD contra els Independents -pensem que amb 5 regidors no aconseguiren la batlia i gairebé es pot assegurar que fou per culpa nostra (no anem a entrar ara si ens equivocàrem o no)-, que en Guillem Pont va manifestar públicament que de l'ambient que s'havia creat en contra nostra, i que culminà amb la pintada, alguns membres de l'Ajuntament no n'eren aliens. Això va provocar que iniciassin els tràmits per denunciar-lo per difamació si no ho rectificava públicament; ell hi va consentir, però la rectificació, en lloc d'apaivagar els ànims va fer que encara s'engrescassin més, i posaren el tema en mans dels missers. La cosa no va arribar a culminar, però nosaltres perdérem la son durant una temporada.

Quant a les dues seccions esmentades he de reconèixer que han estat les que més satisfaccions m'han portat. La *Crònica informal* va néixer per substituir les oficialistes actes dels plenaries, i va veure la llum en el moment que teníem un secretari de l'Ajuntament que tenia bones intencions, però que, dissortadament era un poc dur d'orella. Vegem un paràgraf d'aquella primera crònica: "També digueren que comprarien un camió per a recollir els fems i que se'n cuidarien d'organitzar-ho els regidors Bauzá i Femenies. El secretari, que justament en aquell moment no escoltava, va creure que havien acordat que un regidor menaria el camió i l'altre hi abocaria els poals. La imatge dels dos regidors recollint els fems del poble va fer que dins la Sala hi hagués un poc de lulea, impròpia de la serietat de la Casa". Les *Espipellades*, com que la gent del nostre poble té un natural més aviat encollonador, han gaudit sempre d'un públic fidel, que ja

s'ha acostumat a llegir el contrari del que s'afirma, per allò que cal estar molt alerta amb el que es publica, no fos cosa que qualcú ens volgués llevar la son de bell nou.

A més de les esmentades seccions, també n'he publicades algunes més: *Això era i no és*, on es comparen dues fotografies del mateix indret del poble -seleccionades per na Xisca Santandreu-, però separades per un bon grapat d'anys; *APA*, on durant cinc anys vaig publicar els acords de l'Associació de Pares d'Alumnes; *Batec*, del qual me'n vaig cuidar del juny del 77 al desembre del 90; *Consultori sentimental*, una parida político-sentimental de fa poc temps; *Curiositats municipals*, que vaig extreure dels llibres d'actes de l'Ajuntament dels darrers cent anys; *Eleccions*, publicada l'any 1977 i que pretenia informar la gent de totes les opcions polítiques que es presentaren a les primeres eleccions generals; *Estampes llorencins*, amb imatges de racons del municipi que no reuneixen les condicions que caldria esperar; *Instrumentes*, amb Maria Galmés i alguns amb Pere Orpí, sobre els instruments musicals tradicionals de Mallorca; *Llinatges i carrers*, conjuntament amb Guillem Pont, on jo me'n cuidava de l'etimologia i l'escut d'armes dels llinatges més freqüents en el poble; *Tal dia com avui*, sobre els esdeveniments més importants del passat, agrupats en quinquennis; *La negra*, amb històries curtes suposadament esdevingudes en el poble. D'aquesta secció tenc una anècdota: com que firmava amb el pseudònim de Flanagan i no es coneixia la meua identitat, el sergent, a una cicleturistada, em va dir que aquest tal Flanagan m'havia passat davant, ja que la primera pàgina que llegia de la revista ja no eren les *Espipellades*, com abans, sinó *La negra*. Jo li vaig respondre que no em sabia gens de greu, ja que la nostra revista fitxava plomes d'alta qualitat literària. També vaig col·laborar amb la secció de *Punxades* i en els dibuixos de *Gent de la nostra gent*. Com veis, vint-i-cinc anys donen per fer moltes coses.

Una altra de les dates que també marca el final d'una època de Flor de Card és la de començaments de gener del 1982, quan passàrem de la impressió amb fotocòpia a l'*offset*. De banda la gran millora tècnica que suposà, tant per la qualitat de la publicació com pel fet de poder-hi incloure fotografies, va esser

la darrera vegada que *enrevoltàrem* la revista. Pels qui no coneixen el significat que donàvem a la paraula val a dir que, abans, la impremta ens entregava les fotocòpies sense grapar, una damunt l'altra, i nosaltres les col·locàvem ordenades damunt taules i anàvem agafant una fulla de cada pàgina fins a completar l'exemplar, que cosíem amb una grapadora grossa. Això implicava que com més fóssim més aviat en sortíem, i constituïa una excu-

FLOR DE CARD

Nº 10 NOVEMBRE 1972

LA CASA NOSTRA

sa per convocar la gent més propera a Flor de Card. De llavors ençà només ens reunim dues vegades a l'any: una per passar comptes i revisar les activitats passades i futures de la revista, i l'altra en el sopar que començarem a celebrar quan complirem els primers deu anys. Des d'aleshores, per tant, tota l'activitat mensual de la revista es duu a terme des dels domicilis particulars de cada col·laborador.

De banda els punts assenyalats fins ara, hi ha dos aspectes que també han marcat la meua participació a Flor de Card: les portades i les polèmiques. Quant a les primeres, sobretot les dibuixades, sempre he procurat que reflectissin la meua opinió sobre un tema de l'actualitat política municipal, sovint tractat des d'un punt de vista humorístic i irònic, i que no només fossin un recurs artístic per omplir les tapes de la revista. Foren especialment comentades les dels *germans Marx*, la *màfia*, el *parc Juràsic*, la *compostura*, l'*olla de caragols*, els *bastaixos*...

I pel que fa referència a les polèmiques també he de reco-

nèixer que n'he estat afectat. No sé si és perquè tenc la coa de palla, perquè vull deixar les coses clares, perquè m'afic allà on no em demanen o, simplement, perquè som discutidor i m'agrada la confrontació d'opinions, però el fet és que m'he barallat -en el bon sentit de la paraula-, amb un bon grapat de persones, paisanes i externes. Els temes que més seriosament m'he pres han estat els que qüestionaven la meua feina i la del Club Card, però també he polemitzat sobre la bandera de les Illes, el nacionalisme, la recaptació de contribucions, les plaques dels carrers, la Unió Ciclista Sant Llorenç, el llibre del Centenari, la llengua, la geografia del terme, etc. He dir que no tenc record d'haver iniciat mai la polèmica -encara que els confrontants potser opinin el contrari-, i que la divergència d'opinions no ens ha portat, almanco per la meua part, a la rancúnia personal.

I després de tot això i de moltes més coses que no he esmentat per no fer massa llarg, sorgeix la pregunta clau: ha valgut la pena? Pens que sí. Gràcies a la revista he conegut molta gent, llorencina i externa, que tenia inquietuds semblants a les meues, he après a escriure una mica, a utilitzar la mà esquerra, a anar viu, a dirigir...; m'he hagut de posar al dia en els temes que he tractat, i, per tant, he augmentat el meu bagatge; he entregat un producte i un servei a la societat que m'acull, i això em dona una certa satisfacció i una seguretat en mi mateix. Però sobretot, he de reconèixer que he passat gust. Si no m'agradàs el que faig és ben segur que no ho faria, i no cal donar-li moltes més voltes ni cercar esperits de sacrifici ni coses rares.

Salut, i que duri molts d'anys!

Flor de Card agraeix la col.laboració del

CONSELL INSULAR
DE MALLORCA

en els actes del
25è aniversari

Els actes del 25è aniversari han estat possibles gràcies a la col.laboració de l'

AJUNTAMENT DE
SANT LLORENÇ
DES CARDASSAR

0.- Marc

Pere Rosselló Bover, a l'article "Els escriptors" de Sant Llorenç del Cardassar del "Conjunt d'estudis sobre cent anys d'autonomia municipal", diferencia tres etapes de Flor de Card:

- * Els primers anys (1972-1976)
- * Els anys de la transició democràtica (1976-1979)
- * La consolidació i l'actualitat (1980-1991)

Respectant aquesta classificació feta per una persona externa, que en fa una anàlisi de contingut aliè a la moguda de Flor de Card, val a dir que aquest escrit fa referència exclusiva a la primera de les etapes assenyalades, entre altres raons perquè és la que relativament vaig dirigir i, per tant, la que més conec.

LLavors la primera cosa a fer serà resituar-nos en el temps: A principis dels setanta Sant Llorenç és un típic poble rural del pla de Mallorca. Encara són pocs els que viuen directament del turisme. La majoria dels homes treballen a la construcció o menges del camp. La majoria de les dones es treuen un jornal -de cada dia més magre- brodant o cosint a ca seva.

Per als joves les úniques distraccions són les estades al cafè a les nits, el cinema, i la discoteca els diumenges a la tarda. El tren, de cada dia més degradat, encara passa puntualment per l'estació.

A nivell social es viu la dictadura del general Franco, amb tot el que això implica de falta de pluralitat i controls a distància. A mitjans de l'any 1970 és nomenat batle el Sr. Miquel Vaquer que ho seria fins a les primeres eleccions democràtiques (1979).

1.- Arrels

Mai les coses surten del no-res. Flor de Card no va aparèixer fruit d'una inspiració divina qualsevol: té una mare... i, potser, dues padrines.

El manacorí des Port, Martí Ballester -fa anys frare dominic-, mai no havia pogut somniar que una idea seva arribàs a tenir tanta transcendència. A aquell, aleshores inquiet estudiant de magisteri, se li va ocórrer que estaria bé que els estudiants de segon curs fessin una revisteta de consum intern.

"La Bola" era una revista manuscrita de doble foli amb ocurrences juvenils que passava de mà en mà. Bàsicament era redactada per en Jaume Albertí i un o dos parells més d'estudiants. Si "La Bola" -el nom feia referència a un pilota concreta- no hagués existit mai, segurament en Josep Rigo -també alumne del curs, com jo mateix- no hauria empès l'aparició de la revista "Jovent", a s'Alqueria Blanca.

El primer número de la revista "Jovent" aparegué el maig de 1970 i arribà fins a l'agost del 71. Tota una proesa si considerem que ben prest hi sorgiren els típics problemes interns derivats del protagonisme dels col·laboradors. D'aquella llarga crisi, en vaig treure una clara conclusió: a la revista l'ha de manar qui la fa. En una tasca desinteressada resulta molt difícil que un hi porti idees imperatives i l'altre hi posi les mans.

Essent mestre de s'Alqueria el curs 1970-71 vaig coinci-

Guillem Pont

dir amb la publicació de l'esmentada revista i ben prest em van convidar a participar-hi. D'aquesta manera em vaig familiaritzar, entre altres coses, amb els clixés i amb el bolígraf fora mina que utilitzàvem per fer els rètols. A la revista "Jovent", de banda els articles de l'escola, hi feia el paper de dibuixant. Sempre he recordat aquest fet anecdòtic com exemple de la relativitat dels rols que hom assumeix derivats de la composició humana de l'entorn.

D'altra banda, deien els menestrals que per fer una bona feina, han de tenir una bona eina. I resulta cert, l'adquisició d'un punxó de punta rodona i d'una tela rugosa de plàstic que dificultava l'esqueix del clixé, representà un importantíssim avanç tècnic en relació a la revista de s'Alqueria.

Per a mi resulta obvi que "Flor de Card" és filla directa de "Jovent", i en certa manera néta de "La Bola". Posats a gratar potser a "Flor de Card" també hi trobaríem alguns gens de la revista "Arbre" que es realitzava a l'institut Ramon Llull de Manacor. La revista dirigida i gairebé totalment realitzada per Gabriel Barceló, amb espectaculars dibuixos de Riera Ferrari, potser n'és l'altra padrina.

2.- Naixement

Ja coneixíem la tècnica, d'idees no en mancaven, hi havia força desig i l'ambient calent que proporcionaven els socis del Club Card, per tant solament es tractava de comprar els materials: clixés, màquina d'escriure i multicopista. La botiga d'en Pedro Riera de Manacor, ens ho facilità tot. Fins i tot l'entranyable "Rex-Rotary" (no record si s'escrivia exactament així), la multicopista que tantes vetllades sabé superposar harmònicament (concepte, per cert, ben relatiu) el seu rec-a-rec sobre les cançons del "toca-discos" de segona mà que ens havia mig regalat n'Andreu de Ses Toltes.

Quan a la segona festa de Nadal de l'any 1971 s'inaugurà solemnement el Club Card, ja sabíem que fariem una revista local. Una revista que es diria "Flor de Card", amb la intenció de retre homenatge a Mn. Salvador Galmés, *es capellà Capirró*, malgrat ens agradàs més un nom no tan llarg i d'una sola paraula. Prioritzant, així, el sentiment sobre la conveniència.

El naixement de la revista no fou gens traumàtic ni tingué res d'extraordinari. Era una passa més, una altra activitat de l'ample ventall del Club Card. Potser convé assenyalar que "Flor de Card" sempre s'ha conegut popularment amb el nom de "sa revista" i no és casual. Oficialment tenia aparença de "bolletí intern del club", però no era més que un subterfugi legal. Ja va néixer amb la intenció, clara i descarada, d'ultrapassar els límits del Club Card. Idea que es deixa ben marcada a la primera editorial: "...medio de expresión de anhelos e inquietud...", "...vehículo de cultura i palestra literaria...", "...de todos i para todos..."

De fet, la il·lusió juvenil ens feia tenir una gran fe en la pressuposada força culturalitzadora d'una revista local. Encara no sabíem ben bé el significat del concepte que interpretàvem com a "canvi de la realitat actual". Una necessitat de canvi que

també s'evidencia en reservar, des del primer número, un espai lliure per a les escoles, car aleshores també pensàvem que l'escola era un motor de canvi. Amb aquesta sola idea en teníem prou. Apa, idò!

3.- Paper

Haurem de considerar el paper de Flor de Card, en aquells primers anys (i encara ara), de fonamental. No solament per l'antecedent que suposava en la vida de la vila, sinó pel que tenia d'aglutinador de persones.

La tècnica de la multicopista, que exigia llargues hores de rotació manual, el picatge dels articles a màquina descriure per mans inexpertes, la retolació de lletres i dibuixos... tot exigia llargues hores de dedicació. Una dedicació contínua de dues o tres hores diàries -descomptant, es clar!, alguna partideta de ping-pong entre i entre- que no exigia cap altra activitat del Club Card.

La resultant era l'agrupació de bona part dels col·laboradors que, a més de fer la revista, també comentaven altres qüestions i fets. La relació estreny lligams personals i les idees deixen de ser individuals per ésser col·lectives. Fonamentalment per això crec que va ésser important la primera etapa de Flor de Card.

No solament era la revista sinó molt més que l'edició d'una publicació: era comunicació interpersonal.

De fet s'estrevingueren una sèrie de circumstàncies que possibilitaren l'arrencada de Flor de Card: la innocent fe dels col·laboradors, una determinada situació personal (la majoria fadrins, sense gaire problemes personals, amb una certa dosi d'inquietud cultural...), un espai físic viu (una sala en el si del local social del Club Card a la segona planta de l'ajuntament), un quefer que obligava la presència física constant, i l'escalfor del Club.

Val a dir que, de banda una certa inconsciència i una forta voluntat, no hi havia altre disseny previ del que havia d'ésser Flor de Card. Consegüentment anava creixent, a nivell de llenguatge, de redacció, d'idees... a mesura que creixien els col·laboradors habituals, contradiccions incloses.

A nivell personal no vaig tenir consciència de Mallorca com a cosa meua fins que un grup de capellans joves, treballant de mestre a s'Alqueria, m'obriren els ulls. I no vaig conèixer el primer "Promptuari d'ortografia" -un fulletó d'una dotzena mal comptada de fulles- fins que me'l va mostrar -i regalar- en Pere Fons, capellà de Son Macià, on hi vaig treballar de mestre el curs 1971-72. A nivell anecdòtic, i per context-

tualitzar l'aparició de Flor de Card, cal assenyalar que en alguns indrets, el vint de novembre, a sortida de missa, els nins de l'escola, amb el batle com a mestre de cerimònies, encara cantaven el "Cara al sol" amb el braç dret alt i la mà estirada.

4.- Subetapes

Consider que de la primera etapa de Flor de Card, se'n podria fer una divisió en dues subetapes. Potser no hi ha diferències ni formals ni fonamentals, però sí diferències subtils que a la llarga, haurien de tenir la seva transcendència.

Faig referència al col·lectiu de persones que ens vèiem diàriament per confeccionar la revista. Malgrat el que podríem anomenar tronc comú -repasant la llista mensual de col·laboradors hom se n'adonna que aquest tronc, moltes vegades resultava ben prim i esquifit- que mantenia viu el desig, cal assenyalar que en una primera fase (febrer de 1973-juny de 1973) hi participava de forma directa i manual (a la Rex-Rotary) la pandilla d'en Miquel Mendai, en Llorenç Xato i altres, encapçalats per en Jordi Do-menge Xamena. De forma no traumàtica, però sí bastant ràpida, aquesta funció fou ocupada bàsicament per en Guillem Quina i en Pere Mesquida, *Pedrin* (juliol de 1973-abril de 1975).

La consideració de subetapes s'esdevé per la importància de les persones en el procés de realització de Flor de Card en aquesta primera etapa. Una opinió, una determinada intervenció, l'estat anímic d'una determinada persona era suficient per canviar el sentit o els mots d'un article.

D'aquí la importància del grup i de les relacions entre les persones que es trobaven cada vespre.

5.- Anecdotalari

Les anècdotes són fets particulars més o manco curiosos, sense gaire transcendència ni valor. Però cert és que, a vegades, el conjunt d'anècdotes poden ajudar a descriure una determinada realitat. Òbviament vint-i-cinc anys d'activitat proporcionen una bona garba d'anècdotes i fets dignes d'ésser contats. Vet aquí algunes, potser dignes de recordar:

a.- El sol de ponent

Ja he fet referència algunes vegades a l'ambient de pau i satisfacció interior que es respirava en el si de l'espai de redacció: les cançons de Peter, Paul & Mary, el tec-a-tec de la màquina d'escriure, el rec-a-rec de la Rex-Rotary, els acords de la guitarra, alguna flastomia quan la tinta tacava una pàgina... omplien l'oïda. El polsim que deixava veure el raig de sol hivernenc de po-

nent que entrava per la finestra distreien la vista del quefer. Cadascú centrat en la seva tasca, s'intuïa, se sentia la pau i la comunió entre les persones. Ben diferent una de l'altra, però amb un objectiu comú concret: aquest mes també l'hem de treure.

b.- El gran moment

Potser hi havia un dia de cada mes que era més cosa que els altres. Era el dia del voltar la taula i grapar la revista. Amb antelació ja avisàvem els col·laboradors no diaris perquè ens donassin un cop de mà. Si algú compareixia pel Card, automàticament era convidat a participar en la feta. Els caramulls de les fulles, tants com pàgines, estaven degudament ordenats sobre la gran taula. La revista era acabada. Havíem tornat arribar a la meta concreta d'un altre mes. Es comentaven els articles que podien resultar polèmics, i entre rialles i bromes, un rera l'altre anava agafant les fulles que, després de saccar i grapar tindrien forma de revista. Quan s'aconseguia que hi hagués tantes persones com pàgines (i dos més per grapar-la), el procés era un xalar. Un dit-i-fet. Però algunes vegades també resultava una tasca que s'eternitzava. Passava mitja nit i encara donàvem voltes.

c.- Els copets a l'esquena

Deu ésser condició humana. Sovint, gairebé sempre, resulta més fàcil renyar o criticar que no alabar i animar. D'això els col·laboradors de Flor de Card en sabien la prima. De rebre vull dir. Els defectes sempre eren presents, però els copets a l'esquena clarets. Estic convençut que més d'una vegada, la publicació de la revista es va plantejar com una estricta qüestió de bemols. Sortosament, alguna vegada, allargàvem vetlada amb algun amic -d'aquells que estudiaven a Barcelona i que per tant no hi podien participar activament- que ens encoratjava a continuar, respectuosament i aduint raons de principis. Però potser el que més ens encoratjà fou les opinions d'alguns lletraferits a qui havíem demanat opinió després d'enviar-los el número setze. Els mots de Blai Bonet, Rafel Ferrer, Jaume Oliver... foren cent cavalls de força en els moments d'indecisió.

d.- Comunistes!

Els nusos de la mà dreta de don Martí repicaren el vidre del cafè *Olimpic*. Cabells grisos i sotana negra. Don Martí era el vicari de la vila i, aleshores, no era ben vist que un vicari entràs en un cafè. Ell no hi entrava. Ens va fer senyes amb la mà perquè sortíssim al carrer. I ara?, vam pensar nosaltres. Se'l veia nerviós. Sortim i ens hi arremolinam. Fluixet però de forma ràpida ens ho

comunica: "Al·lots, convé que vos n'anigueu de per aquí. M'han dit que hi ha molt de renou. Es de s'ajuntament estan molt enfadats i fan passes per acusar-vos de comunistes. Convé que no vos trobin plegats. Bona nit, bona nit" i amb les seves característiques passes llargues se n'anà cap a caseva en el carrer Clavell.

Vam quedar desconcertats: I ara què feim? En es que suposen comunistes les tanquen dins la presó (patiem, encara, el temps de la dictadura i la seva lògica). Què diu sa diarrera revista? Què hem fet malament?... I ara què feim? Poc a poc i a mesura que anàvem parlant sobre motius i possibles conseqüències ens anàvem tranquil·litzant una mica i encoratjant un a l'altre però restava un cert endarrer: passarà res? Després de parlar llargament sobre qüestions i detalls ens anàrem a dormir cadascú a caseva. La consciència la teníem ben tranquil·la, però més d'un donà unes quantes voltes enmig dels llençols abans de dormir-se.

Mai no hem arribat a saber el net d'aquell avís. Però una cosa és ben certa: don Martí no acostumava a dir mentides.

e.- Juntres de "coordinació"

Ben prest començaren les discrepàncies amb el poder. En temps de la dictadura l'Ajuntament tenia gairebé un poder absolut a nivell local. I aplicava l'absolutisme. Entre el batle i el secretari de torn trempaven l'olla mentre els regidors hi deien la seva i contemplaven la feta (recordi's que no hi havia pluralitat, tots els regidors havien d'ésser de la mateixa tendència -de la del batle-, i les discrepàncies eren de lectura personal). I a un poder absolut, quatre jovenells no li poden "escriure punxades" com: "S'altre dia dos bergants se n'anaven a dormir. Alerta! Va dir un, que xocaràs amb aquesta furgoneta. I quan aquest anava a caseva pegà a un cotxe que estava aturat... era un vespre sense lluna", referint-se a la manca d'il·luminació dels nostres carrers. O com "Es club organitzà a ses passades festes, unes quantes coses. Sort que es "municipals" acudiren i "ens ajudaren" de veres, perquè si no..." referint-se a la manca d'ajuda per part de l'ajuntament en la participació del Club Card a les festes patronals. I com que aquest poc respecte a l'autoritat no es podia consentir, van néixer les "juntres de coordinació", on es tractava de "coordinar" els interessos del poder amb els continguts de la revista.

Ja us ho podeu imaginar. El municipal que t'avisava seriosament d'una reunió en el despatx del batle. En el moment de la "junta", primer una estona d'espera en l'antesala, vora la taula del saig. S'obre la porta del despatx del batle i... entrau! D'una banda, el batle, el secretari, i dos o tres regidors que miren amb mala cara. A l'altra banda tres bergantells mig arrufats esperant una calabruixada. "Jo trob... jo dic... això no pot ser... tots volem lo mateix..." Conclusió, el març

de 1973 apareix la darrera de les pàgines de la secció "Punxades", fruit de l'autocensura i com a prova de bona voluntat.

Pensàvem que mortes les punxades s'haurien acabat les queixes de poder. Però què dius... si no era per un punt era per una coma, o per un acudit o per qualsevol altra cosa. Si no ho record malament en férem tres o quatre de juntes "de coordinació" que en el fons i en la forma eren "d'imposició" de criteris, arribant a les amenaces personals i al pseudoxantatge. A la darrera, amb tota la cara del món i conscients de fet una prova de força, intentàrem entrar un magnetòfon amb la intenció de gravar la conversa "perquè no hi poguéssim haver malentesos". Quan el batle va veure l'aparell -que no teníem cap intenció d'amagar-, òbviament cridant i vermell de ràbia, ens va "convidar", a deixar-lo defora. Amb el temps tots arribàrem a una mateixa conclusió: no hi havia res a coordinar. Els objectius, la visió del món era tan oposada que no hi havia res a fer. D'aquelles juntes resten en el record les paraules del don Paco Ramis, secretari de la vila: "A Sant Llorenç hi ha hagut dues revolucions: l'arribada del tren, l'any 21 i l'aparició del Club Card" i l'enfrontament dialèctic entre l'esmentat secretari i en Tomeu Domenge, aleshores estudiant de dret. De totes maneres vull valorar positivament aquelles juntes de coordinació. El fet de que existissin, a principis dels setanta, implicava la voluntat d'arribar a acords. De voler controlar

obertament els possibles aspectes negatius de la premsa local. Al llarg dels vint-i-cinc anys de "Flor de card" s'han donat estils i sistemes molt més reprovables.

f.- Bufetades (quasi)

Una vegada em vaig salvar per pels. Va entrar una persona corpulenta, d'un vermell pujat i celles que s'atravessaven una a l'altra, a l'oficina on jo treballava: "A on és s'altre, li he de rompre sa cara!" El meu company (de feina i de revista) li contestà que, justament, aquell dia no hi era.

Sempre he tingut l'endarrer de saber que hagués passat si m'hi hagués trobat. El motiu de tal fúria era un acudit o una frase -de la qual jo no n'era l'autor- en la que es comentava la de corregudes que s'havien vist pel carrer un dia en què els inspectors de treball visitaren alguns tallers de brodats del poble. Com podeu suposar, el senyor corpulent, a més d'ésser regidor, co-dirigia un taller de brodats.

Considerant que treballava en un establiment públic, s'haurà d'arribar a la conclusió obvia que, aleshores, es podia prioritzar la ideologia, els sentiments i l'orgull personal sobre la fidelitat a l'empresa que et facilitava les sopes. (Bé, no sé si es podia. Nosaltres ho fèiem).

g.- L'entrevista a Raimon!

Fa pocs mesos encara comentarem amb n'Antoni Xaret l'eixida de la revista on es publicava íntegrament una entrevista que havíem fet al cantautor Raimon (juny de 1974). Sens dubte va ésser un dels moments més "perillosos" que vam viure. Sortosament les autoritats locals no se n'adonaren de l'avinentsa. Raimon havia fet un recital "condicionat" a Manacor. Aleshores tots el que cantaven en llengua catalana havien de passar una censura prèvia. Es controlava l'ordre de les cançons, la lletra... i fins i tot les intervencions "espontànies" dels cantautors. Ara sembla mentida però era cert, eh? En Raimon s'allotjava a l'hotel Perla, de s'Illot, i no podíem deixar passar l'oportunitat. N'Antoni feia les preguntes i els altres escoltàvem bocabadats mentre el cassette enregistrava la xerrada. La vam transcriure tal qual estava gravada, vam editar la revista, la vam distribuir... i amb això n'Antoni ens crida des de Barcelona per dir-nos: "Què heu fet? Mirau d'arreglar i retirar totes les revistes de la circulació..." En Raimon parlava de la censura i de revolucions... i d'això no se'n podia parlar. I molt manco publicar. Cada dia, en pujar al club, ens fixàvem en les revistes que amb la portada de Raimon, tenia el saig

sobre la taula. Pensàvem: els d'aquí potser no se n'adonaran però si ve algú extern i la fulleja, què passarà? Van ser varis els dies de nervis i d'incertesa, però els dies van anar passant sense que ningú digués res (sortosament).

h.- La setmana cultural

Potser l'acte més brillant de l'existència del Club Card fou la primera Setmana Cultural -en honor a Mn. Salvador Galmés- realitzada en la primavera de l'any 73. Resultà una eixida laboriosa, curiosa i forta. Els resultats també foren transcendents en moure abelles entre els intel·lectuals mallorquins. M'atreiria a dir que potser la primera setmana cultural fou el nexa de retrobament de bona part dels lletraferits mallorquins amb Mn. Salvador Galmés. I també d'aquests lletraferits amb "Flor de card".

i.- La crisi

Pel juny de l'any 1975 surt el darrer número oficial de "Flor de card" de la primera etapa. Dos números de "consum intern", és a dir de distribució reduïda, cobriren el parèntesi: juliol de 1975-abril de 1976 i maig a desembre de 1976 fins arribar a la segona etapa. Per què la crisi? Vist amb ulls d'ara, em sembla d'una lògica clara i comprensible. Varies variables incideixen sobre "Flor de card", o millor dit, sobre la gent que fèiem la revista:

-Vam començar editant una revista local sense entendre massa bé les repercussions indirectes de l'acció. Sempre tot resultava col·lunt i perfecte fins que algun escrit feia referència -directa o indirecta- a alguna cosa, fet o persona en què hom tenia relació. Llavors les coses ja canviaven. Ningú no estava educat per fer ni per rebre comentaris crítics, per ben intencionats que fossin. A tothom li agradava riure si la revista s'aficava amb el veí, però... alerta! No s'havia d'atracar massa. Això portà als relatius enfrontaments personals amb gent que tenia una altra manera de pensar i al desgastament dels col·laboradors. Situacions que també provocaven reflexions de fons: anam bé? Com-

pensa l'esforç amb el resultat aconseguit? Seguim el camí idoni?... Preguntes sense resposta que afebliren la primera empena.

-També es donava un cert cansament físic. La llista dels col·laboradors podia ésser més o menys àmplia però realment els "manitas" érem ben pocs. I sense expectatives d'ampliació. Donàvem voltes en un cercle viciós.

-L'expulsió del Club Card de la segona planta de l'ajuntament, també hi incidí, potser no amb tanta importància com en un principi vam suposar però... fou una altra empena.

-Avui pens que el motiu fonamental de la crisi és molt més simple i humà: Les condicions personals dels col·laboradors havien canviat, per tant no es podia mantenir la mateixa estructura. Per molt interessat que hi estigui, un jove no pot deixar ca seva per fer revista quatre o cinc vetllades a la setmana. Les persones maduren i evolucionen. Qui molt abraça poc estreny, per tant cal prioritzar... És un altre temps, unes altres circumstàncies i són unes altres persones... neix una nova etapa.

6.- El plet

Sens dubte, el fet objectivament més fort i contundent s'ha de situar a la segona etapa, concretament en el mes de setembre de l'any 1979, quan el jutge em cità per a un acte de conciliació "como trámite previo a la correspondiente Querrela Criminal" (sic) i on la part actora era l'Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar. La decisió d'enviar-me la papereta de conciliació fou presa en una Permanent on, curiosament, hi eren presents: el batle (gràcies als vots del GISLL), n'Ignasi Humbert, aleshores del PSOE (avui col·laborador habitual de Flor de card), els regidors de UCD -ambdós havien ostentat també la presidència del Club Card-, Tomeu Carbó i Eduard Perales i el secretari Sr. Ordoño que, aleshores, compartíem amb Artà.

L'acte de conciliació era perquè "se avenga a reconocer y estar y pasar, por los siguientes extremos:" (sic). I aquests "extremos" eren que:

-Era l'autor d'un article ("Card i festes") de la pàgina 6 de

la revista de juliol-agost de l'any 79.

-Que una frase de l'article "constituye la imputación de delitos perseguibles de oficio".

-Havia de reconèixer que era calumniós i que el motiu de la publicació era "atacar por cualquier medio a los componentes de la Corporación municipal".

-Havia d'escriure un article titular "Rectificación", on havia de reconèixer l'honorabilitat de tots i cada un dels components de la Corporació i que l'única raó del paràgraf era la meua mala fe. A més no podia fer en altra part de la revista cap altre tipus d'aclaració o justificació.

-Que havia de pagar un milió de pessetes (que s'emprarien en obres municipals).

La papereta representà el punt final d'un conflicte que va començar amb la pintada a la façana de can Pep Mosca, qui, a més de director real de "Flor de card" havia estat ànima del GISLL, agrupació que havia aconseguit que la UCD no aconeguís la batlia del municipi. Que continuà amb l'article objecte de la demanda. I seguí amb unes quantes xerrades -amb el jutge, amb el batle i els regidors...- i amb la redacció d'un article titulat "Una rectificació" que les autoritats nostrades no acceptaren (i bé que feren). He dit punt final perquè, una vegada confirmats els testimonis i haver parlat amb l'advocat, em vaig permetre la grosseria de "passar" de l'acte de conciliació, no hi vaig acudir, i... encara esper! Vist amb la perspectiva del temps consider que:

-Va ésser fort el tema (entre altres coses el valor d'un milió era una mica més gros que no ara).

-Va evidenciar que d'altres coses potser en sabia el tal Sr. Ordoño, però de plets, poqueta cosa.

-I si el Sr. Ordoño era l'entès teòric, els altres navegàvem. Per això uns afuaren el secretari i els altres s'assustaren sense cap necessitat.

-Es va demostrar que, a nivell local, democràcia no era sinònim de tolerància.

-A nivell de relacions personals es donaren les dues cares de la moneda. Hi ha que veure el que pot ajudar una paraula dolça (però valenta i compromesa) en un moment estret.

(Les il·lustracions d'aquest article són originals d'Antoni Quetglas, i foren publicades durant els anys 1972, 1973 i 1974 com a complement de l'Editorial).

...de satisfacció a la vostra fam de bellesa i d'ideal...

Al bon amic Josep Cortès, per la utopia

Dels vint-i-cinc anys que compleix la revista *Flor de card*, puc dir que n'hem fet sis de camí plegats. En el meu cas, es tracta d'un viatge curt, si voleu, però intens. Fins ara aquest trajecte ha esdevingut una aventura, rica i engrescadora, que m'ha permès fer-hi bons amics, consolidar-hi uns valors que em semblen necessaris per entendre la meua societat -la terra on he de viure-, i, finalment, madurar com a individu.

Potser creureu que exager. Tanmateix, sempre he tingut la impressió que el cercle de persones que formen el col·lectiu *Flor de card* m'havia aportat un cúmul d'elements positius, de vegades clarament identificables. He de confessar que quan vaig començar a col·laborar-hi, als meus deu anys, com molts de la meua dolça generació, no sabia amb certesa què demanava a la vida, i anava temptejant territoris de difícil accés. Sens dubte, la revista de Sant Llorenç em va servir d'empenta, de la mateixa manera que m'estimularen a qüestionar-ho tot en Nadal Pinxo, n'Antònia Tous i en Mateu Girart, en Pep Ferragut, na Maria-Bel Pont i tot un seguit de persones estimades que són presents a la meua memòria. Aquest territori de difícil accés -madurar-, que per ventura no té final ni frontera, i que, per tant, no acabes mai de recórrer, necessita puntals i suports. En aquest sentit, *Flor de card* va obrir-me, entre d'altres aspectes, les portes de l'escriptura.

Escriure -em retraureu- pot esdevenir un acte purament mecànic i repetitiu. I teniu raó! Ara bé, escriure també et pot obrir el món de la lectura, de la ficció, de la imaginació. Escriure et pot fer destriar matisos, interpretacions diverses, tendències, subtilitats... Escriure implica un ritme, una regulació, una constància. I per ventura la constància et fa assaborir el plaer de la tècnica aconseguida. Fins i tot, escriure i llegir et poden arribar a fer una mica més lliure. Escriure suposa reflexió en veu alta: acte difícil. Reflexionar

Pere Josep Santandreu

públicament, obrir-te, fer-te coneixedor, sinceritat... Acte difícil a la fi del mil·lenni: cosmètics i cirurgia plàstica.

Flor de card és un espai idoni per cultivar l'amistat. I voldria observar que cultivar significa fer créixer. Si l'escriptura esdevé, ben sovint, una activitat solitària, per contra formar part d'un grup implica treballar en col·laboració i adaptar-te. La reunió per redactar l'editorial, la discussió i el debat sobre la situació del poble, les possibilitats per millorar-ne l'*statu quo*, tot això et fan valorar una mica més -per ventura ser-ne més conscient- el conjunt de casetes i carrers i gent que viu a la teua mateixa comunitat. I justament es tracta d'ai-

xò, de comunitat, i de bastir-la entre tots.

Per altra banda, voldria destacar un punt que fa encara més suggestiva l'aventura que suposa embarcar-te en aquest mitjà de comunicació. Si assenyalava abans que la lectura i l'escriptura et poden fer una mica més lliure, el fet de no rebre cap compensació econòmica a canvi de dedicar part del teu temps també fa sentir-te part d'aquell col·lectiu, sentir-t'hi com a ca teva: còmode, sense obligacions ni pressions, sense retrets. Estic convençut que aquest és un dels atractius de la revista *Flor de card*, quan l'esperit de participació es troba francament en declivi a la societat de divises.

Aquesta publicació s'enfronta, ara, als reptes d'aquesta societat nostra (massa consumista i de vegades poc conscient amb el seu entorn) i a la decadència pròpia de cada *fin de siècle*. Aquestes pàgines han de continuar sent crítiques per tal de construir, amb lletres enfilades una darrere l'altra, han de ser obertes a tothom, respectuoses i tolerants, com fins ara; aquestes pàgines han de voler ser un suport o un puntal per als territoris de difícil accés. Potser, aquesta revista responia als vint-i-cinc anys d'utopia d'un grup de joves que fa dues dècades i mitja cercaven un canvi. Segurament es tractava d'una bella utopia necessària, com tan urgent és el somni a la nostra època. Per tant, si *Flor de card* us proporciona una mica de satisfacció a la vostra fam de bellesa i d'ideal, embarcau-vos-hi, perquè el treball no serà estat debades.

Joieria Femenias

l·listes de noces i objectes de regal

Rector Pasqual, 8, Sant Llorenç

No sempre és fàcil resumir en un parell de folis una relació de convivència entre una parella, o la fidelitat a una idea i a una tasca, a vegades activa i altres completament passiva, fins i tot amb moments de clar antagonisme. I no és fàcil, perquè, certament, quan una relació es regeix per sentiments profunds, com pot ésser una relació sentimental, ja sia passada per la vicaria, el jutjat o simplement per un acord tàcit entre les parts, aquesta relació es torna en certa manera absorbent. Així es podria considerar la meua relació amb Flor de Card. Però després del temps que ha passat sembla que els meus sentiments cap a la revista s'han estabilitzat de tal manera que aquesta relació s'ha tornat menys passional i a la vegada més activa, menys rígida amb la meua crítica i més racional. Però abans de resumir aquesta relació meua amb Flor de Card voldria explicar-ne una mica els antecedents.

Corria l'any 68, un any mític per la joventut d'aquella època. Espanya celebrava els 25 *años de Paz*; a Europa, el procés d'un canvi que la societat europea demanava ja havia començat cinc o sis anys abans amb l'explosió musical que va produir l'aparició d'un grup que rompia amb tots els canons establerts; em refereixo naturalment als Beatles, si bé hi ha que dir que el canvi generacional ja havia començat a Nordamèrica a principis dels anys cinquanta, on una nova generació d'actors sorgits de l'Actor's Studio de Lee Strasberg, com James Dean, Marlon Brando, o Paul Newman, o músics com Little Richard, Jerry Lee Lewis o el mateix Elvis Presley, anaven marcant una nova filosofia de la vida que rompia amb la generació que havia lluitat a la segona Guerra Mundial. Al Regne Unit aquesta ruptura es va començar a produir a principis dels anys seixanta, i en molt poc temps es va escampar arreu de l'Europa Occidental, essent el maig del 68, o maig francès l'explosió definitiva que va fer canviar tot un sistema de comportaments, tant socials com econòmics i polítics. Aquests canvis, en molts d'aspectes no tingueren continuïtat, i poc a poc les aigües tornaren al seu jaç, si bé a partir d'aquesta data res no ha tornat ésser igual que abans.

Mentrestant, al nostre país la política autàrquica del general Franco avançava molt poc a poc cap a una liberalització del règim, aguantat pels poders fàctics del país i pels milers de turistes que cada any visitaven les nostres platges i ens empenyien cada vegada més a la destrucció de la nostra terra i a un comportament molt diferent del que la nostra societat havia tingut fins aleshores, on el caràcter repressiu i la forta influència religiosa havien marcat d'una manera molt forta el comportament i els hàbits socials dels ciutadans espanyols, especialment després de finalitzar la Guerra Civil. La recuperació de les llibertats civils que d'una manera tímida havia iniciat la segona República de sobte va desaparèixer. Tot això feia que aquest canvi d'hàbits es desenvolupàs d'una manera totalment anàrquica i descontrolada, on la societat de consum s'introduïa a marxés forçades dins aquests nous hàbits mitjançant la televisió única. Aquesta, no tan sols introduïa la filosofia del consum dins les nostres cases, sinó també l'idioma del règim, provocant en molts d'illencs la corrupció de la nostra llengua. Tant és així que a les primeres edicions la

Ignasi Umbert

majoria d'articles surten en castellà.

Dins aquest entorn neix el Club Card, i al cap de pocs mesos Flor de Card. Els impulsors eren un grup de joves que estudiaven a Ciutat, i dins aquest ambient estudiantil ells tenien un coneixement més directe de cap on es dirigia la societat espanyola. Sabien el que realment havia suposat el moviment del maig del 68, i les lluites soterrades dels sectors universitaris per empènyer el règim cap a una democràcia. Un règim que si en un principi havia controlat quasi tots els moviments estudiantils del nostre país, a través de l'anomenat *Frente de Juventudes*, organitzant col·loquis, campaments i tota una mena de parafernàlia militarista i molts d'altres actes destinats a adoctrinar la joventut espanyola en la filosofia del

règim. Però poc a poc els responsables d'aquest cos d'adoctrinament es varen adormir; i ben prest als actes organitzats per ells tan sols hi anaven els fills dels rics o dels jerarques del partit únic. Als pobles petits el clergat va anar assumint l'adoctrinament de la joventut d'aquell moment a la filosofia del *Nacional Catolicismo*, encara que a molts de llocs aquesta atenció al jovent es resumia obrint un saló parroquial els diumenges a la sortida de missa -qui no recorda *es Centro?*-. Això durà fins l'arribada del Concili Vaticà II, que trobà la gran majoria del clergat espanyol fora de joc.

Davant això la joventut no tenia cap punt de referència per assolir una nova forma d'entendre la vida del que havia tingut fins aleshores, si bé es veia clar que el canvi al nostre país no es torbaria a arribar, i per tant calia fer un esforç, com deia aquell eslògan del maig francès: *la imaginació al poder!* I això ho va fer aquell petit grup de llorencins estudiants a Ciutat, dels quals només un parell continua la seva col·laboració a Flor de Card.

A rel d'aquella primera convocatòria que feren pel novembre del 71 aquell grupet de gent va començar la meua relació amb Flor de Card. Record perfectament aquella primera reunió, on hi havia bastanta gent, senyal inequívoca que la joventut desitjava un canvi; basta veure la llista de socis fundadors publicada al número 4, de maig del 72, per adonar-se'n d'aquest desig.

El primer contacte amb aquella idea que neixia va ésser la meua participació com a soci fundador del Club Card. Aquesta primera relació consider que va començar des del principi del naixement de la revista, encara que no va ésser fins al segon número que vaig iniciar la meua col·laboració. Record molt bé aquell primer article: feia pocs dies que a Sant Llorenç s'havia estrenat la pel·lícula *Qui ve a sopar avui vespre?*, interpretada per Spencer Tracy, Katherine Hepburn i Sidney Poitier, on comentava la relació generacional de pares-fills, i també la relació racial blancs-negres, que implica el tema de la pel·lícula. Aquestes col·laboracions foren assídues durant aquests primers anys, i tractaven els més diversos temes d'actualitat, si bé vaig tenir una certa predilecció pel cinema.

Durant la primera època la revista va ésser una publicació molt oberta, possiblement excessivament oberta, on es mesclaven escrits d'un cert interès amb alguns que no en tenien gens, però això era una manera de participar dels socis que no calia deixar-

la de banda, però poc a poc aquesta activitat d'escriure es va anar dosificant fins a la formació del petit grup que va fer possible la seva continuïtat, fins i tot després d'un any sabàtic: juliol 75-desembre 76. A partir d'aquest fet el nucli que lidera la revista es converteix aparentment en un grup d'amics, donant la impressió, vist de fora, d'ésser un cercle tancat, on les noves incorporacions a les tasques de l'edició de la revista són molt poques i quasi sempre efímeres. Això ha fet, i en certa manera fa encara, que aquestes possibles incorporacions i els canvis generacionals no hagin tingut una implantació dins l'edició de la revista, i aquesta impressió dissortadament s'ha mantingut fins ara. Aquest és possiblement un dels grans obstacles que té avui per superar Flor de Card de cara als propers 25 anys.

Una vegada que la revista supera aquest any sabàtic, s'inicia una altra vegada la meua col·laboració, però ja no serà sobre cinema o altres temes quotidians. Al desembre del 76 havia fet pública la meua militància política, i a Espanya, una vegada desaparegut el general Franco, començava una gran tasca: la d'implantar la democràcia. I en aquesta tasca hi havíem de prendre part tots els qui, d'una manera o l'altra, ens sentíem compromesos amb la democràcia, les llibertats i l'estat de dret.

Per això, durant aquesta nova etapa les meues col·laboracions eren quasi sempre de caire polític, sense deixar de banda altres temes. D'aquest temps record amb un cert afecte un poema que havia escrit tres anys abans titulat *Els xipresos vigilants*, on denunciava la pressió i la vigilància de la policia franquista que teníem els militats a partits polítics oposats al règim. Durant tota aquesta etapa, diríem de transició, la revista va complir bastant bé el seu paper pedagògic dins la nostra petita societat llorençina, informant puntualment dels canvis polítics que s'estaven fent i de les propostes dels nombrosos partits que nasqueren durant aquesta etapa. Les meues col·laboracions no foren tan assídues com hauria volgut, ja que a més de la meua feina professional, l'activitat com a militant polític no em deixava massa temps lliure per poder-me dedicar a escriure articles.

Arribades les primeres eleccions municipals, i després d'haver estat elegit batle del poble, la meua relació amb la revista canvià, i canvià perquè la situació també havia canviat: la gent que controlava l'edició de Flor de Card havia volgut participar activament en el desenvolupament de les eleccions municipals i certament va ésser així, perquè si bé els resultats no foren els que esperaven, va ésser aquest grup qui va propiciar l'elecció del batle. Els problemes sorgiren molt poc després degut principalment a factors externs a mi: la pressió social que va fer el grup que havia quedat a l'oposició, quan havia estat el més votat; la composició de les formacions polítiques, que conformaven la majoria municipal, moltes vegades amb més bona voluntat que coneixements polítics, la manca d'un cert pragmatisme polític... foren bàsicament les causes que propiciaren una relació Flor de Card-Ajuntament (un Ajuntament del qual jo n'era el batle) d'oposició quasi total. En aquest punt la meua col·laboració amb la revista va ésser quasi nul·la, ja que per a mi era molt mala d'entendre aquella posició de la revista de cara a l'Ajuntament, ja que era totalment impossible que res que fes l'Ajuntament estàs bé. Aquella idea que mantenien els editors de què tot polític tenia l'obligació de fer-ho bé no acabava d'entendre-la, perquè si bé estava

d'acord en què havíem de procurar fer-ho el millor que sabíem, pensava i seguesc pensant que a més dels molts imperatius que tenen els polítics, també són humans, no són perfectes, i el fet que la meua revista no veiés ni una sola cosa ben feta em produïa una certa tristor. Posaré dos exemples: record que durant la meua batlia, a més de dur a terme els canvis de noms dels carrers i posar-los en la nostra llengua -cosa que havia estat demanant la revista durant molt de temps-, quan es van dur a terme no va merèixer un sol comentari. L'altre cas fou quan es va inaugurar la Biblioteca Municipal Salvador Galmés, també una altra de les demandes que havien sorgit de la revista, que tampoc no va merèixer un sol comentari. Però així i tot, i malgrat el meu desencant i a diferència d'altres polítics llorençins, la meua relació amb Flor de Card mai no es va rompre i no em vaig donar de baixa com a subscriptor, i és que el meu sentiment de poble i com a demòcrata que em consider, assumia perfectament moltes d'aquelles crítiques que la revista em feia, encara que no les compartís.

Una cop deixada la batlia poc a poc es varen anar superant les petites divergències entre jo i Flor de Card, i es començaren a normalitzar les meues col·laboracions; al principi començaren en forma de comunicats de caràcter polític, i poc a poc passaren a ser més bé de caràcter tècnic, bàsicament sobre temes turístics, on comentava i informava de la feina que jo desenvolupava al front de la delegació de Turisme del nostre Ajuntament.

Acabada la meua labor municipal, que coincideix amb una nova etapa de la revista, i després d'una assemblea composta per participants-col·laboradors, vaig ésser elegit per fer-me càrrec de la secretaria de Flor de Card, tasca que complement publicant en cada edició les meues col·laboracions. En aquesta darrera etapa els meus articles s'han significat bàsicament per l'anàlisi i contingut polítics, ja sobre política municipal, ja nacional, però mai sense deixar de banda altres temes religiosos, literaris, comentaris sobre el quefer diari de la nostra petita societat llorençina o de simple reportatge.

Aquesta ha estat la meua relació amb Flor de Card en els 25 anys d'existència. Ha estat una relació de llums i ombres, amb moments de forta convivència i altres de viure d'esquena un de l'altre, però mai amb indiferència. Sempre, fins i tot en els moments més allunyats, he pensat que la revista era part del poble i per tant una part d'ella era meua, perquè jo també en considerava i en consider part d'aquest poble. No importen les diferències que hi pugui haver entre la revista i jo, encara que pensi que jo la faria d'una altra manera, i que trobi que hi manquen seccions més populars, com poden ésser el futbol, o altres temes més quotidians, sempre serà la revista del meu poble, i per tant cal estar-ne orgullosos. Per això pens que després d'aquests vint-i-cinc anys de conviure amb ella, amb moments d'alegria i altres d'angoixa, ja formam part de la petita història del nostre poble, com hi formen la gran quantitat de col·laboradors que un moment o altre han dedicat una part del seu temps a Flor de Card.

Tan sols em resta desitjar a la nostra revista que segueixi endavant al servei de la nostra comunitat, com ho ha fet fins ara, i que s'incorpori nova gent amb noves idees i noves il·lusions, i que l'any 2022 pugui celebrar les noccs d'or i que tots ho vegem.

Amèn.

Sant Llorenç, març de 1972-febrer de 1997

Això era un card que un bon dia va treure una flor. Era a l'hivern de 1972, pel mes de febrer, per les terres de Sant Llorenç des Cardassar, amarades de saó jovenívola, que feia pressentir una llarga i fructuosa primavera.

Aquella primera Flor de Card compleix ara un quart de segle. Per espai de vint-i-cinc anys han anat brostant cada mes noves ponce-lles color de poble i de cultura nostra, i amara-des amb perfums d'il·lusió i de constància. Això sí: tampoc no hi manquen, com a tots els cards, les espines punyents de la crítica realista i l'agu-da ironia.

Un dels politxons que han aguantat la creixença de Flor de Card des del naixement ha estat el meu bon amic Josep Cortès, una *mosca* que ha borinejat devers la punta del nas de més de dos, fent-los fer qualque oís cosa que a la llarga sol ser saludable. Fa vint-i-cinc anys, en Pep i jo capllevàvem per devers Peguera, ell fent feina d'hotel i jo de capellà. I, mirau per on: va ser ell el qui em va dur a mi a "escoltar es sermó".

Amb ell teníem moltes coses en comú, com succeeix encara ara, i compartíem les nostres inquietuds per la cultura, la música, la literatura, la pintura... Tant ens era assistir a un concert a l'Auditori com agafar el cavallet i les pintu-res per anar a pintar paisatges al natural. Quan m'explicà que un grup de joves del Club Card de Sant Llorenç volien publicar una revista, em digué per endavant que comptaven amb la meva col·laboració. I no m'hi vaig poder negar.

Aleshores jo no havia publicat encara cap llibre de poemes. Durant els darrers anys, sobretot a l'estiu del 71, havia compost molts de sonets, i per aquí vaig començar: a partir del maig del 72 i per espai d'un any, n'hi vaig publicar quatre:

"No confonguis l'altura amb l'altivesa..." (maig 72)

"Encara que no em donin la paraula..." (juny 72)

"La tarda s'ha acalat fins a les celles..." (juliol 72)

"Camina, caminant; capta, captaire..." (maig 73)

Els dos darrers no s'han publicat enlloc més. Anys després, quan jo ja m'havia traslladat a Son Macia, vaig en-viar a Flor de Card alguns poemes de caire religiós o ecolò-gic, destinats a ser cantats:

"Bona nit" (novembre 79), musicat per mestre Bartomeu Calatayud

"Amunt, companys" i "Salut, altives fites" (juny i ju-liol 80), musicats pel P. Antoni Martorell

"Música del bosc" (octubre 90)

També pel febrer del 79 hi aparegué, sota pseudònim, un "romanç bilingüe" que es va fer molt popular arreu de Mallorca.

Pere Orpí

A més del sementer de les muses, he plan-tat llavors de card dins altres camps:

Juntament amb en Josep Cortès, realit-zàrem visites i entrevistes a alguns artistes que jo coneixia: els pintors C.G.N. Noë (maig 72) i Josep Ventosa (juny 73), el compositor i guitarrista Bartomeu Calatayud (juliol 72), l'es-cultor Miquel Morell (abril 73)...

També amb en Josep Cortès realitzàrem algunes breus ressenyes il·lustrades amb dibui-xos seus sobre instruments musicals populars. Esper que aquell primer esbós arribi a donar com a fruit un llibre sobre el qual estam treba-llant.

A l'octubre del 73 també començà a Pe-guera una nova publicació: Vora Mar, que va continuar inin-terrompudament fins a l'estiu del 79, quan em vaig fer càrrec de la parròquia de Son Macià. Jo diria que Vora Mar era un poc filla de Flor de Card, com el Club Artístico-Deportivo (CADE) de Peguera ho era del Club Card de Sant Llorenç. En Josep ens animà a tirar endavant, facilitant-nos experièn-cies i documentació per encertar les passes que calia donar. La seva col·laboració amb Vora Mar fou prou valuosa, so-bretot en la part de dibuix.

Aquesta cooperació mútua va persistir anys després, quan començàrem a tenir una sèrie de trobades conjuntament amb representants d'altres revistes de poble. Foren les primícies del que s'ha arribat a consolidar com Associació de la Premsa Forana de Mallorca. Record que el nom de Premsa Forana el proposà Vora Mar, amb el suport decisiu de Flor de Card, ja que a les primeres preses de contacte es parlava de "premsa local" o "premsa comarcal". Era a la tercera tro-bada, celebrada a Inca dia 12 de juny de 1978.

Tornant arrere, entre els mesos d'abril i novembre de 1973, sota el títol *Això era i no era...*, apareguren a Flor de Card una sèrie d'articles meus sobre la persona i l'obra de Mossèn Antoni Mª Alcover. Recentment, amb ocasió del cen-tenari de les *Rondaies Mallorquines d'en Jordi des Racó*, he tengut la satisfacció de veure'ls novament editats, juntament amb altres treballs molt interessants, gràcies a la iniciativa conjunta de Flor de Card i Cap Vermell.

Amb motiu de l'Any Internacional del Nin, vaig envi-ar a Flor de Card una col·laboració titulada "El dret a jugar" (novembre 79). Que no sigui la darrera.

Enguany, 1997, és l'"Any de Flor de Card". Com els nins i com les rondalles, també es mereix el nostre record i el nostre homenatge de gratitud i d'encoratjament. Que per molts d'anys puguem gaudir, cada mes, de la flaire i el cromatisme de les fulles vigoroses d'una Flor de Card.

Flor de Card és un petit projecte que va arrancar ara fa 25 anys gràcies a un grupet de gent jove amb ganes de fer feina *per amor a l'art*. Ni nosaltres mateixos ens pensàrem mai que arribaríem a les portes del 2000, i ja ho veis, això ha estat possible fins i tot amb les millors condicions econòmiques, és a dir, amb un autofinançament que ha bastat per arribar-hi sense deutes, encara que a vegades venia ben just. Bé, també hem d'agrair qualche subvencioneta que ens han donat de tant en tant.

Una de les claus d'aquesta durada tan llarga es deu a la nostra feina, i també a la bona organització dels capdavaners, que se'n cuiden de posar-nos qualche injecció de coratge quan feim tard en entregar les nostres col·laboracions.

Per a mi, tal vegada, aquesta publicació haurà estat una rampa de llançament. Quan vaig començar, fa 25 anys, només tenia un termòmetre i un pluviòmetre, i encara aquest darrer aparell era fet meu. Apuntava a la revista la temperatura màxima i la mínima del mes i els litres que havien caigut. D'aquesta manera passàrem molts d'anys, fins que, poc a poc, la gent que feia la revista va començar a animar-me i hi anàrem afegint més dades. Però quan de veritat vaig començar a carregar d'informació la revista va ésser ara fa 10 anys, quan la TV2 de Catalunya començà a parlar de Sant Llorenç. A partir d'aquí Flor de Card té una pàgina d'informació meteorològica que de moment no ha estat superada per cap diari, setmanari o revista local de les Illes. *Alàbate Juan...*, però és així. Flor de Card tindrà defectes i mancances, però amb aquest tema anam ben servits.

Per altra banda, i alabant la nostra revista perquè avui estic de bon humor, també he de dir que Flor de Card són vint-i-cinc anys d'història de Sant Llorenç, amb tots els aconeximents més importants que s'han estrevengut a la vila, i això és així gràcies als col·laboradors, que han estat més forts que la llenya d'ullastre, i als quals vull felicitar públicament. També, ja que hi som, vull aprofitar per convidar a qualsevol llorenç o llorencina que es vulgui apuntar a ajudar-nos a mantenir la permanència de la revista; us asseguro que només són els primers números que costa un poc, però

Xesc Umbert

una vegada s'ha començat la mateixa feina et crida.

Fa 30 anys que vaig començar a deixar escrit el que plovia, així que quan Flor de Card començà a tirar els primers números em convidà a aportar les notes de pluja i temperatura. Era molt poca cosa, i vaig continuar igual fins que vaig passar de foravila a l'electricitat de cotxes. Els maldecaps d'aprendre el nou ofici feren que deixàs la informació meteorològica per espai de dos anys, però una vegada superats els moments més crítics la vaig tornar agafar, millorant cada vegada la presentació.

Els primers anys era un simple quadernet fet a màquina; més tard passàrem a una pàgina que era com la que enviava al Centre Meteorològic de Palma; després férem una espècie de fulla de calendari amb un dibuixet a cada dia que hi havia algun denou; més envant em vaig proposar la complicada tasca de fer els gràfics a mà, i això sí que era *amor a l'art!*, i ho vaig mantenir d'aquesta manera durant molts de mesos. Fins que un dia, quan la revista ja tenia ordinador, em vaig cansar i informatitzàrem el trull; així i tot, emperò, encara que per a mi era més descansat, no m'acabava de satisfer i vaig tornar arrere una altra vegada de cap al puny i lletra. Fa devers un any, als meus 51 complits, vaig decidir aprendre de manejar l'ordinador per anar així com requereixen els temps actuals. D'aquesta manera, idò, he arribat a celebrar dues noces d'argent en mig any: les del meu matrimoni i les de Flor de Card.

Per celebrar aquestes darreres vàrem pensar que, amb els actes de l'aniversari, tal vegada estaria bé convidar un personatge del meu ram que fos conegut pels telespectadors de TV3 afeccionats a la informació meteorològica, que n'hi ha molts. Així que, si no hi ha res de nou, dia 8 de febrer, dissabte, als voltants de les vuit i mitja tendreu aquí, a Sant Llorenç, a la sala d'exposicions de *Sa Nostra*, en Francesc Mauri, un dels homes del temps de TV3, per fer-nos una xerrada de temes meteorològics. Tots estau convidats, i millor si cadascú en convida deu més.

I aquesta ha estat la senzilla història d'un col·laborador de Flor de Card.

Viatges Ultramillor

agència de viatges del grup A, títol 999

carrer del Sol, 19
 Cala Millor (Mallorca) * Tel. 585720

Evocar els començaments de la meua relació amb *Flor de Card* seria, per anar fins a l'arrel, evocar així mateix els dos campaments a què vaig anar en dos estius de la meua infància, envoltat de companys i a la custòdia d'uns monitors que ens oferien la possibilitat d'acostar-nos a una dimensió més bella de la vida, allà entre els incomparables paratges i marines d'unies llunyanes Cala Sequer i Son Serra de Marina; o bé, tampoc aquesta evocació no arribaria al fons sense recordar les hores, encara més innocents, del Club d'Esplai a S'Estació; hem vist els paisatges; les figures, també amb nom propi, són Guillem Pont i Josep Cortès, més tractats per mi en plena infantesa que no quan començava a dur papers meus a *Sa revista* (i sovinteg de bell nou els darrers anys de la meua maduració, com una perfecta paràbola).

Però el primer d'aquests papers que hi arribà no ho va fer de la mà del seu autor, sinó que vaig encomanar la tasca a en Llorenç Ramis, jove que aleshores (devers mitjan dècada passada) hi publicava còmics. No dic res més de "Vine, vine, gavina" excepte l'alegria que em provocà quan, ja no esperant-ne la publicació, me'l vaig trobar més tard a la secció de poesia, a la qual jo havia llegit per primera vegada Miquel Bauçà i Jaume Vidal Alcover, i sobretot en Guillem Femenias, veïnat i poeta els versos del qual sempre he admirat. Llavors crec que la meua segona col·laboració va ser el poema "Un horabaixa d'estiu", fruit d'una passejada solitària, aparegut al desembre de 1985, i del qual don uns extractes:

"Vaig dir que tornava a casa:
MENTIDA!

La veritat era que
sentia curiositat
per veure què hi havia
més enllà
d'aquells verds pins.

[...]

El sol picava fort
però,
d'altra banda,
el meu sudorós front
era més fresc i més pur.
A la fi, coron el cim [...]
El sol ja es ponía;
ara només es veia
una tèbia intensitat taronja

que lluitava per desfer
l'obstacle que ens separava:
ELS PINS.
Ajudat un poc pel vent,
veia com de cada vegada més,
el cel es feia més ataronjat.
Aleshores,
vaig decidir tornar a casa
no sense abans
acomiar-me
del cant dels ocells,
dels verds pins,
de les soques buides de les fi-
gueres
i dels renous misteriosos
que anunciaven
la vinguda de la nit."

A més de poemes i els *Esports* (dels quals vaig curar també una bona temporada), record un article inspirat i escrit mentre seia a la Plaça d'Espanya de Ciutat, en què ja parlava de l'esplendor i magnificència de la vida pels qui la saben mirar amb ulls

Jaume Galmés

agraïts.

Com que això de perseguir-me la coa no està massa dins la meua naturalesa, pas per alt un bon grapat d'escrits (molts dels quals ja no consider que tinguin el valor que em creia tenien en escriure'ls), i enllaç amb dos punts que avui em són encara ben vigents i en actiu.

Traduccions de poesia francesa

Tal com va fer en Pep Cortès amb els mestres de la música clàssica, a mi també em pegà per fer desfil·lar per la passarel·la de *Flor de Card* uns quants dels poetes francesos més coneguts; així, moltes vegades precedits d'una nota introductòria o explicativa, vaig afegir un nou lloc de publicació als currículums de Marceline Desbordes-Valmore, Lamartine, Musset, Nerval, etc. Algunes d'aquestes traduccions encara em plauen i, amb més o menys retocs, ingressaran en un llibre, juntament amb d'altres d'inèdites, que hauria de sortir enguany i que es diu *Versions del francès (XIX-XX)*. És prologat per M. Villangómez Llobet, poeta i traductor de poesia que en 1989 se li concedí el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Alguns dels poemes traduïts del francès, idò, com ja ho feren d'altres de *Naufrag en el temps*, hauran estat presentats per primera vegada també a la revista de Sant Llorenç.

Lira d'Or

El suplement literari de *Flor de Card* "Lira d'Or" és descendent directe dels avantpassats "Suplement Literari" (juliol 87-febrer 89) i "Les Muses Amigues" (febrer-octubre 93) de la revista "7Setmanari de Llevant", de Manacor. Ha aplegat tant col·laboradors llorencins, com de la resta de Mallorca, catalans, valencians i també escriptors d'arreu del món, bé en la seva llengua original, com el poeta de Panamà Edison Simons, bé en versió bilingüe, com Roger Prevel, bé traduïts com l'assagista i traductor Jean-Paul Savignac. També, i concretament, ha publicat el fragment inicial de *La Illada* d'Homer en la segona versió de Mn. Balasch que no serà publicada sencera fins al Dia del Llibre d'enguany, finalment. Personalment i dins la meua experiència d'escriure, "Lira d'Or" m'ha servit per llançar-me a fer articles d'una manera més habitual i ha estat també el conservador d'algunes de les presentacions de l'Aula de Poesia que vaig coordinar el 1995 a Manacor (la meua a Miquel Mestre i la de Francesca Sureda a Jaume Pomar).

Nota final

Aquest article havia rondat diverses vegades pel meu cap; no va ser sinó durant la correcció de proves de la "Lira" Desembre 96- gener 97 que en Pep me l'hi tragué. A ell i a tots els col·laboradors i lectors de *Flor de Card*, feliços 25 anys!

Joana Domenge

I és que gairebé sempre he recordat Sant Llorenç amb la revista. Als meus deu anys, a través del *Card en Festa* -aquell grup de ball i música popular que l'any 79 recercà les cançons de feina, festa i ball dels padrins llorencins, i que començà a fer mostres folklòriques al temps que impulsava la participació popular-, vaig conèixer el *Club Card*, promotor de la revista, i impulsor i dinamitzador cultural.

Ja coneixia la revista perquè l'havia llegit adesiara, quan, com un joc de nines, anàvem a "enrevoltar-la", a muntar-la, que diríem ara. Així va esser el meu primer contacte amb la publicació: material, tàctil, mecànic, si voleu, però un bon punt de partida, perquè hi coneguèrem un grup de gent, més gran que nosaltres, que ens va obrir les portes a una feina que ells ja havien fet.

Amb ells aprenguérem la importància de tenir una publicació en català, quan no n'havíem sentit parlar mai a l'escola, i també la necessitat de retornar als carrers els noms que tenien abans del franquisme, o la urgència de conèixer el nostre entorn més immediat... Tota aquesta gent, la gent de *Flor de Card*, ens animà moltíssim, no només a entendre la vida d'una manera determinada, sinó també a realitzar les nostres curolles personals.

Més tard, i esporàdicament, vaig començar a escriure per a *Flor de Card* sobre balls populars. Quan teníem un intercanvi amb gent d'altres països, o venia un grup a mostrar-nos danses, n'intentava publicar el treball de camp. I és que ens han arribat a visitar un nombre considerable de grups, i cal que en quedi constància escrita perquè des de la revista, molt més fiable que no la nostra memòria, també es pugui escriure la història del Poble.

M'ha agradat fer entrevistes, parlar amb els que han estat protagonistes d'algun fet, perquè poguessin expressar amb les seves pròpies paraules com s'organitza un campament o quines dificultats suposa envestir una tesi doctoral en Informàtica. A través de les entrevistes el lector coneix informació, però l'entrevistador hi guanya la coneixença i el contacte personal.

Des del 1991, juntament amb un col·lectiu de persones, elaboram el *Batec*, secció fixa de la revista on hi apareixen els esdeveniments més significatius del mes en forma de notícia breu. Tant de bo puguem continuar fent col·laboracions petites, com *bategades*, però constants i desinteressades, a través de les quals volem engrescar aquells que ara són "els joves" a fer-se un lloc dins Sant Llorenç a través de la revista.

Em demanen una col·laboració per al 25è aniversari de *Flor de Card*, una revista que sempre ha sabut estar al servei del poble, a l'abast d'aquelles persones i col·lectius que hi han volgut expressar la seva opinió; una revista elaborada per gent desinteressada, no professional del periodisme; una revista que ha tingut un paper vital en la normalització lingüística de Sant Llorenç, ja que molta gent gran del poble coneix només la nostra llengua escrita a través de les rondalles mallorquines i de la revista *Flor de Card*.

Antoni Sansó

L'any del 25è aniversari de *Flor de Card* no puc deixar de felicitar la revista, i aprofitar per dir, com a col·laborador, el que han suposat per a mi aquests anys. Són vint-i-cinc anys de la nostra recent història, que van lligats també a la meua pròpia història política, ja que és després de les primeres eleccions municipals de 1979 quan començ a col·laborar amb la revista. Això em permet avui reflexionar i recordar el que han estat els meus darrers 18 anys, 14 d'ells com a regidor del PSM-Nacionalistes de Mallorca dins l'Ajuntament de Sant Llorenç.

És a dir, per a mi, *Flor de Card* ha estat i és el millor mitjà per expressar clarament i amb total llibertat les meues idees, per deixar-ne constància i per intentar millorar amb elles el nostre terme municipal. He de reconèixer també que les pàgines de la revista han contribuït decisivament a consolidar aquestes idees.

Amb els meus escrits i opinions he intentat defensar sempre la nostra cultura i la nostra llengua, així com el nostre territori, i aportar les solucions que creia millors davant els problemes que van sortint cada dia en el nostre poble, no sempre amb la comprensió que hauria desitjat, però amb la consciència ben tranquil·la que era el millor que en cada moment feia.

La revista està plena de records que no podré oblidar mai, ja que a les seves pàgines queda impresa una visió clara de la meua trajectòria política i personal.

Especial menció vull fer a la lluita per la no urbanització de la Punta de n'Amer, durant la segona legislatura; la lluita anticorrupció, a la tercera, que em va costar haver de dimitir d'un govern que encara avui no ha pogut desmentir aquelles acusacions; i la lluita, a la quarta legislatura, perquè no s'abusés amb el preu de l'aigua i es posàs el servei en funcionament. Són també tres dels fets on la revista ha jugat un paper decisiu perquè la gent pogués saber en tot moment el que feien i pensaven els seus polítics. Aquests fets i tants d'altres són ja part de la nostra història, perquè la història de *Flor de Card* és la de Sant Llorenç.

Flor de Card ens ha acostat la notícia local més que ningú. A les seves pàgines hi hem trobat la millor i més atrevida informació de tot el que ha ocorregut aquests darrers 25 anys en el nostre poble. Per tot això crec que cal felicitar-nos tots, ja que és difícil, per aquestes contrades, que qualsevol casta de projecte tenguí continuïtat, i molt manco si es tracta d'una revista local.

Deu ser per això que donam tanta importància als aniversaris, i més si, com aquest, són el resultat de tants d'esforços, treballs, inquietuds, il·lusions, desenganys... Moltes vegades pens que si ens faltàs la revista l'hauríem d'inventar de bell nou, puix ens faltaria alguna cosa important.

Els qui hem fet i encara ara feim possible *Flor de Card*, en el fons tan poca cosa, som narradors del que passa en el nostre poble, i sols el temps dirà si aquests papers perduren i fan història, si són la història.

Maria Galmés

Des de l'any 79, en què em vaig incorporar al col·lectiu *Flor de Card*, fins al 97 he passat moltes emocions al costat del projecte que va néixer a rel del Club Card.

En aquests 17 anys d'experiències viscudes no puc deixar de pensar en les meves contribucions que, des d'una perspectiva emotiva, han arribat fins avui. Han estat molt enriquidores les aportacions del *Batec*, recull de notícies locals que, conjuntament amb Josep Cortès, Antònia Servera o Pere J. Llull, apareix mensualment a les nostres pàgines; i la de *Demografia*, que resumeix el movi-

ment de població del poble; aquests seccions es troben ara a cura d'altra gent, que li dona un caire nou. Finalment, *Si lleu...*, que des de tants d'anys arriba a les vostres cases, encara està a càrrec meu. També, conjuntament amb en Josep Cortès, a finals d'any realitzam la delicada elaboració de l'index anual de la revista.

A més de les col·laboracions periòdiques, he contribuït amb la tasca de dur a terme la comptabilitat de la revista.

La revista ha tingut un paper determinant i capdavanter en l'anomenada *Prensa forana*, i és aquí on hi voldria dedicar quatre retxes. Voldria recordar que des del 1985, en unes eleccions realitzades al santuari de Cura, fins al dia d'avui, la nostra revista ha estat representada dins les directives de l'Associació.

Al marge de la tasca que la revista ha generat en el poble, sempre amb els pros i contres que sorgeixen entorn dels col·lectius culturals, la nostra activitat dins l'Associació de la *Prensa Forana* ha estat exemplar. Actualment són poques les revistes que, allà pels anys 1978-80, en què es va legalitzar l'Associació, han sobreviscut als avatars dels anys; basta dir que, d'un total de cinquanta publicacions actuals, tan sols n'hi ha unes deu que subsisteixen des d'aquelles dates.

**Miquel
Rosselló**

M'han demanat que digués quina havia sigut la meua aportació a la revista *Flor de Card* des del seu naixement fins avui.

Per poder començar, hem d'anar al primer número, a al primera fulla, al primer escrit i al primer any, ja que, si no hem falla el record, vaig ésser jo qui va escriure la primera pàgina (Editorial), quan la revista agafà el nom de *Flor de Card*, en homenatge al poble de Sant Llorenç i a Mossèn Salvador Galmés, segons els criteris comuns de tot el grup fundador.

Quant a la primera fulla, vaig tenir el plaer de dibuixar l'anagrama del Club, i també moltes de les portades de la revista que mensualment sortien, sobretot a la primera època.

Durant un cert temps també vaig col·laborar amb qualche escrit, que en aquest moment no record tan precisament com per poder-ne especificar els temes.

Per tant, la meua tasca la consider un poc especial. Va ésser una feina un poc de "comare" i un poc de "teta", ja que també la vaig ajudar a néixer i un poquet a caminar.

Amb tot això, i amb l'esforç de tots els altres del grup fundador, "l'infant" aviat va créixer i prest va caminar, i sense donar-nos compte, aviat ja va córrer. Era mal de seguir, i a mi, poc entrenat, em va deixar.

Han passat els anys i ell segueix corrent. Ja no se'n recorda de mi, ni em coneix, però així i tot, sempre, cada mes, ve a veure'm i així estic content.

CAMPSA

amb tota la gamma de carburants del mercat

targetes de crèdit i de Solred

**Cra. de Palma a Artà, km 55
Sant Llorenç des Cardassar**

Dolores Sánchez

La veritat és que no sabia com enfocar aquestes reflexions quan en Pep em va demanar unes retxes per sortir en aquest especial del vint-i-cinc aniversari de la primera Flor de Card, i m'agradaria tenir els coneixements i la fluïdesa que tenen molts dels col·laboradors per poder expressar tot el que sent.

Vaig conèixer l'existència de la revista en els anys 80, una època de descobriments per a mi. Anava a l'institut i no sé si

va ser na Maria Pastera o na Nieves, una de les dues, qui em xerrà de la revista, i poc després m'hi vaig subscriure. Jo no havia tingut contactes amb el Club Card ni amb cap de les seves activitats, i per tant no coneixia la gent que movia tot això, i la revista, malgrat que aleshores ja no tenia res a veure amb el Club, havia sorgit de la mateixa gent que l'havia creat.

De llavors ençà cada mes la llegesc esperant trobar-hi coses noves. Tal vegada perquè la que més coneixia era na Maria, els mots creuats en català m'enganxaren, les *Espipellades* em feien gràcia, i, quan vaig començar a conèixer de qui xerrava, m'agradà llegir la *Crònica informal*. Així, poc a poc anava descobrint la història i l'actualitat de Sant Llorenç. Per a mi, que era externa, i que ningú de ca nostra m'ho podia contar, era enriquidor llegir *Sant Llorenç, ahir, Gent de la nostra gent*, i tantes altres seccions que han passat durant aquests anys.

Qualque vegada m'havien demanat per escriure a la revista, però no m'havia decidit, fins que em proposaren fer notes del *Batec*, una secció que duia el grup *Sol i de dol*, on cada mes volem reflectir les activitats, els actes culturals, les festes, etc., donant el nostre punt de vista del què passa per Sant Llorenç i als llorencins. I així començà la meua col·laboració a Flor de Card, més per ajudar a dur a terme aquesta labor, que pel bé que ho pugui fer.

Vull donar les gràcies a tots els qui fan Flor de Card, per les moltes coses que gràcies a ella m'han passat: el meu interès per la política i per fer-me estimar la llengua i la cultura d'aquest poble.

Enhorabona a tots aquells que, amb la mateixa energia i ganes que en el primer número, segueixen fent feina perquè Flor de Card surti al carrer cada mes, malgrat a vegades hi hagi gent que no vulgui reconèixer aquesta feina i la critiqui.

Per molts d'anys!

Miquel Company

Hi ha, al llarg de la vida, circumstàncies i/o efemèrides que te deixen un bon record de llocs determinats, i que, tard o d'hora, deriven sentimentalment cap a unes persones que actualment coneixes o t'han quedat en el record. Pens en el temps d'estudiant de l'Institut Mossèn Alcover de Manacor, on vaig poder fer gran amistat amb alguns llorencins que, a hores d'ara, en el camí de la normalitat són a punt de tornar els 40 anys.

Amb els estudis adquirits a l'Institut, quins anys!, i amb els conceptes epistemològics a punt de pastora mia, em cridava força interès el tema de la paraula *des Cardassar*. El topònim *Sant Llorenç des Cardassar* va ser el primer que m'interessà en aquesta època postromàntica que fou la d'estudiant; la primera associació de records va venir pel costat del Club Card, després amb la publicació local Flor de Card, que en les seves noccs d'argent, ara i des de fa temps, s'ha convertit en tot un centre de gravetat de les activitats socio-culturals que es realitzen al poble.

Des de 1972, del naixement de la revista, 25 anys de vida són molts perquè la societat llorencina, principalment, i, després, la més imminent, la comarcal, hagin donat fe de la important tasca informativa i cultural que s'ha generat en les seves pàgines.

Per la meua part, com a representant de l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca, he de recordar que la revista fou una de les promotores i signants de la constitució i fundació de l'entitat a la qual hi està associada després de 17 anys. En aquest aspecte, dues persones han destacat per figurar en diverses ocasions a diverses juntes de l'Associació, en Josep Cortès i na Maria Galmés, que, al meu mode de veure i, sempre des d'una perspectiva emocional, han fet molt per la premsa forana.

Finalment voldria donar la meua més cordial felicitació als responsables de Flor de Card pel compromís adquirit al llarg d'aquests vint-i-cinc anys de vida, i que, com passa a les rondalles mallorquines, els puguem veure altres tants informant i fent això: que la gent llegeixi i es diverteixi amb les seves notícies

Molts anys.

M.C.

President de l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca

Ramon Rosselló

Durant els anys en què el meu germà Joan va exercir el càrrec de rector de l'església de Sant Llorenç des Cardassar vaig tenir ocasió de fer bones amistats amb joves preocupats per la cultura local, sobretot amb en Guillem Pont i en Josep Cortès, actual director de la revista Flor de Card.

El contacte amb aquesta vila fou motiu, en primer lloc, perquè sortís a llum, l'any 1978, la *Història de Sant Llorenç des Cardassar. Segles XIII-XVI*, que m'agradà molt redactar perquè es conservava molta documentació gràcies a

què Sant Llorenç, tot i que estava unit i depenia de Manacor, sempre va tenir certa independència.

Fruit de les recerques documentals, en anys posteriors vaig trobar nova documentació referent a aquesta vila, i tot d'una en Pep em va obrir les pàgines de la revista perquè l'hi anàs publicant, i també d'altra referent a temes generals de tot Mallorca, publicació que ha arribat a l'actualitat, i de tant en tant encara surt algun article així com ho permeten les noves troballes.

Som ben conscient que aquest tipus d'articles especialitzats tal vegada no agraden, per la seva aridesa, a la majoria del gran públic, i fins i tot algú em dirà que a l'illa existeixen altres revistes més adients, però molt possiblement aquestes notícies meves publicades a aquestes revistes no haurien arribat mai al públic de Sant Llorenç.

És per això que no em queda més que agrair la gentilesa i amabilitat, així com també la comprensió d'en Pep per admetre aquesta documentació a les pàgines de Flor de Card, a la qual desig molts d'anys de llarga vida.

Felip Forteza

Era una joveneta de nou anys quan la vaig conèixer; ara ja en fa setze.

Sempre anava enrevoltada d'amics. Era fàcil afegir-se a rotlo i ho vaig fer, sense altra intenció que passar unes vetlades agradables. I vaja que ho eren, d'agradables! Almanco cada més hi havia tertúlia, bromes, comentaris... i poca cosa més.

Bé, això pensava jo, perquè alguns sí que agafaven aquella relació ben seriosament.

Amb el pas dels anys aquella amistat encara és viva. Sé que ha fet proposicions als qui en aquell temps formaven el grup, però és clar, ara uns són artistes pintors, altres empresaris, advocats, capellans, polítics... o vés a saber on han anat a parar.

A mi, qualque vegada, també m'ha fet algunes insinuacions, però mai no em vaig voler comprometre, i tampoc mai no vaig voler desfer-me de l'amistat.

Això sí, he pensat moltes vegades el què podríem haver fet junts, i puc assegurar que d'imaginació no me n'ha mancat.

Però, el que són les coses, *Flor de Card* es va casar amb en Pep Mosca, i de llavors ençà n'és el seu director.

Flor de Card vol agrair a

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

la gentilesa de deixar-nos la sala d'exposicions per dur a terme els actes del 25è aniversari i també l'ajuda econòmica que ens ha proporcionat

Els col·laboradors i lectors de Flor de Card estam d'enhorabona. La revista ha fet vint-i-cinc anys. I vint-i-cinc anys en la vida d'un periòdic o revista ja són molts d'anys. I això és digne de celebrar-ho i fer una bona festa; no per posar-nos una ploma al capell i passejar-nos tot estufats com si la gent ens hagués de fer amples per deixar-nos passar. No. Sinó perquè sempre són d'admirar aquelles entitats o pobles capaços de crear i mantenir una relació escrita i pública. Això em demostra dues coses: que hi ha unes persones que estimen el seu poble i que, amb una certa caparrudesia, -i això és molt bo- volen mantenir una comunicació, o canvi d'idees i opinions amb els seus convilatans, i que hi ha unes altres persones que també estimen el seu poble i accepten l'envit, és a dir, llegeixen tal escrit, el se fan seu o destralegen contra ell, però de fet hi ha un intercanvi i es pot arribar a crear un ambient de sana crítica en el sentit més propi i original de la paraula, un ambient que, al cap i a la fi, pot ajudar a fer créixer i avançar el poble.

Crec que mai, encara que un no hi estigui d'acord, es pot menysprear la presència d'una revista o d'un full periòdic dins la vida d'un poble. Tal mitja de comunicació -volguem o no volguem, ens agradi o no ens agradi-, escrit, això sí, des de la llibertat i la veritat, des de la recta intenció i el respecte a altre maneres de pensar, cercant sempre l'objectivitat, és, sense cap dubte, una fotografia o mostra del present de la comunitat reflectida en el paper imprès, el seu batec vital i alhora, de cara al futur, serà una ajuda insubstituïble, en el sentit de que qualsevol estudi històric per petit i senzill que sia, no es podrà emprendre i serà sempre coix, si no es té en compte tot allò publicat en el temps de la investigació desitjada.

No seré jo qui afirmi que Flor de Card és perfecta i sempre

Joan Rosselló

ho ha fet tot bé; tots som de terra i terrejam. Ni pretenc fer cap valoració crítica. Ni estic preparat ni crec que aquest sia el moment. El que sí crec és que les noccs d'argent són una ocasió òptima per veure i recordar un temps, un poble, unes persones, unes il·lusions i esperances, uns maldecaps i preocupacions, uns amics (i uns altres no tan amics), però que, entre tots s'ha fet un camí, s'han alcançat unes metes, mentre d'altres hauran romàs dins el camp de la utopia, sabent però, com diu un autor, que "s'ha de ser utòpic, ja que s'ha d'actuar com si tot fos possible", i així seguir caminant, encoratjant els nostres joves per continuar escrivint la nostra història, escoltant el bategar del poble, essent consciència crítica, reconeixent falles i mancaments, encaixant encerts, perseguint

millores...

Arribant aquí he de confessar que he sortit del solc, però no em desdic del que he dit. Se m'havia demanat que explicàs o contàs la meua relació amb Flor de Card. Us la puc resumir amb un sol adjectiu: "bona". Aquesta qualificació pot dir molt i pot no dir res. Pot no dir res si és una paraula per sortir del pas i quedar bé. I pot dir molt si expressa una relació cordial, afectuosa, afable i amical. I així fou la meua relació.

Sempre vaig tenir les planes de la revista obertes de pinte en ample; més encara, durant un cert temps vaig formar part del consell de redacció; vaig col·laborar en el "Batec", una secció que encara dura i vaig crear i mantenir "Es racó de sa padrina", on hi havia una petita i senzilla mostra de cançons populars, refranys, adagis i dites. Si a aquesta relació hi afegiu l'ambient general de sana harmonia en què jo sempre em vaig trobar a Sant Llorenç, no us vengui de nou el que vos deia suara quan parlava d'una relació cordial, afectuosa, afable, amical...

Molts d'anys!

GABINET D'ESTÈTICA

TOT PER TV

Carrer de Sant Llorenç, 47 * Tel. 838255

joieria i rellotgeria

garcia lis

Sant Llorenç

14 de febrer,
sant valentí
col.lecció 97

ignasi

Aina Simonet

la possibilitat de conèixer molta gent del poble, i al mateix temps veure que la gran majoria està contenta i molt orgullosa de la nostra revista.

Com seran els propers vint-i-cinc anys...?

La meua relació amb la revista és molt jove. A partir d'un sopar d'aniversari va sorgir la idea de fer entrevistes a la gent més o manco popular del nostre poble: *I que no faries qualche coseta per sa revista?*

Molta ha estat la gent que durant aquests darrers vint-i-cinc anys ha col.laborat amb aquesta revista local, però moltes d'aquestes persones no hauriem agafat coratge sense els ànims i la insistència d'en Pep.

La revista, per a mi, és actualment molt positiva, perquè amb la secció de *Demografia* em dona

Francesca Ramon

cert de Rock de la diada que es va fer a Sant Llorenç a favor de Ruanda. Jo coneixia molts de grups de Manacor, i hi vaig accedir amb molt de gust. A partir d'aquest acte em demanaren per ajudar a redactar els actes de la diada, i des de llavors col.labor en el *Batec*.

D'aquesta col.laboració n'estic molt satisfeta, perquè m'ha ajudat a fer noves amistats que mai no m'hagués pensat, i també a ampliar la meua escassa cultura.

Des d'aquestes retxes voldria fer una crida als joves de Sant Llorenç perquè participin en la revista, ja sigui llegint-la, ja col.laborant-hi, que és molt *guapo* tenir una revista en el poble, però sempre són els mateixos els que ens han de donar una sempena i s'han de menjar la feina, moltes vegades no reconeguda o reprotxada.

Ja sé que sóc una col.laboradora jove, que encara he de caminar molt, però voldria desitjar molts d'anys a la revista, i donar-los molt de coratge per seguir endavant.

Antònia Servera

que el món s'ensorra, que res no és segur ni dura eternament. Ara bé, l'ajuda més incondicional no ha arribat de cap institució, sinó dels lectors fidels que cada mes l'esperen amb ganes.

Record, quan jo tenia dotze o tretze anys, com vaig devorar els articles de la primera Flor de Card que va caure en les meves mans, com m'entusiasmaren. Les idees que hi vaig trobar varen esser una glopada d'aire fresc i la demostració que el poble era culturalment viu. M'hi vaig identificar plenament, em feren vibrar, em cridaren a fer coses, a lluitar contra un règim establert repressiu -en Franco en aquell temps encara era viu-.

Em ve encara a la memòria la gran il.lusió que em va fer veure plasmades les meves idees, les meves vivències damunt les pàgines de la revista. Pensava que tal vegada algú vibraria també amb els meus articles, plens d'idees per canviar el món, un món que encara havia de descobrir, tot per aprendre, tantes coses per viure.

A poc a poc la vida em va ensenyar que el món no es canvia així com així; més aviat és ell qui et canvia a tu. És clar que les coses han millorat, però possiblement haguessin canviat igual sense jo, sense la revista.

Admir profundament la gent que encara no ha perdut la creença que les seves idees poden aportar el seu granet d'arena per fer un Sant Llorenç políticament més net, culturalment més viu, i els desig almanco vint-i-cinc anys més d'il.lusió.

No volem tancar aquest número extraordinari de Flor de Card sense recordar dues persones que en el seu moment recolzaren fermament la revista, encara que la seva edat no es correspongués amb la nostra.

El primer era Mn. Guillem Pont Ordines, que en els nostres inicis signava amb el pseudònim d'*Alevin*, i que sempre ens va encoratjar a seguir endavant en la tasca. El segon, el germà Francesc Clapés, *Migollo*, una bella persona que ens va aportar la memòria, la il.lusió i l'amor al poble i a la seva gent.

Ja no es troben entre nosaltres, però compareixeran a la festa a través del nostre record.

11.71 Neix el Club Card, pare de la revista

02.72 Apareix el primer número de Flor de Card, imprès en multicopista manual. El director és Guillem Pont Ballester.

05.73 Flor de Card demana que s'escrigui correctament el nom oficial de Sant Llorenç des Cardassar. Pel setembre del 74 l'Ajuntament n'obre un expedient, que conclourà pel desembre del 82, quan el Consell General Interinsular ho aprova.

04.74 Amb un any de retràs i com a complement de la Setmana Cultural, surt l'extra dedicat a Mn. Salvador Galmés, amb col.laboracions dels més reconeguts intel.lectuals de l'illa.

05.74 Es publica un article on es demana que l'escola sigui anomenada "Guillem Galmés". Pel desembre del 72 el Club Card havia presentat una instància sol.licitant el mateix.

09.74 Flor de Card publica com a suplement els "Retales històrics sobre San Lorenzo", de Martí Rosselló Bauzá.

06.75 Deixa de publicar-se Flor de Card.

01.77 Reapareix Flor de Card. Ara s'imprimeix amb multicopista elèctrica. Bartomeu Domenge Amer figura com a director, però el qui realment n'exerceix és Josep Cortès Servera.

04.78 Es constitueix l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca, amb la participació de Flor de Card.

05.78 Comença a imprimir-se amb el sistema de fotocòpies, i les portades en *offset*.

02.78 Flor de Card inicia la campanya "Volem noms populars i en mallorquí a places i carrers". Pel gener del 80 el plenari aprova, amb petites modificacions, la proposta de l'Escola de mallorquí; pel març del 82 es canvien algunes plaques de carrers, i per l'abril del 87, la resta.

10.79 L'Ajuntament inicia els tràmits d'una "querella criminal" contra Guillem Pont, per un article publicat a Flor de Card.

01.81 Flor de Card acorda utilitzar només el català.

10.81 Es constitueix Edicions Card, la nova editora de la revista. Joan Genovart li *ven* la capçalera de Flor de Card.

12.81 A final d'any es comença a editar l'índex anual. També es publica un índex que comprèn els anys 1972-1980.

01.82 Flor de Card comença a imprimir-se en *offset*, a dues cares, i a publicar fotografies.

03.93 Es constitueix l'"Associació cultural Flor de Card", que a partir d'ara editarà la revista.

05.84 Es constitueix el Consell de Redacció, responsable de l'*Editorial*.

12.84 Amb la col.laboració del GOB, es publica un monogràfic sobre Sa Punta de n'Amer.

01.85 Josep Cortès passa a esser oficialment el director de la revista.

05.87 Flor de Card i el GOB publiquen "Una alternativa ecològica per a la comarca del Llevant". Surt al carrer "Sant Llorenç, ahir I", de Guillem Pont, dins la nova col.lecció *Es Pou Vell*.

02.89 Flor de Card adquireix el seu primer ordinador personal i una impressora làser.

05.92 S'edita "Sant Llorenç, ahir II", de Guillem Pont.

02.93 Es publica el llibre "C.D. Cardassar", de Josep Cortès i Ignasi Umbert.

11.93 Surt el suplement sobre "La parròquia de Sant Miquel de Son Carrió", de Jordi Pascual.

11.95 Amb textos de Guillem Pont i dibuixos de Josep Cortès, surt al carrer "Gent de la nostra gent".

10.96 Conjuntament amb la revista Cap Vermell, de Capdepera, s'edita un monogràfic sobre les *Rondaies Mallorquines*.

Josep Cortès

Aina Salas

Quan els de la revista em proposaren fer una secció que entràs en contacte directe amb la gent, i que més tard esdevindria *Tertúlies*, la primera impressió fou d'il·lusió. Posàrem fil a l'agulla i en un tres o no res *tertuliàrem* tot un seguit de temes que, per a mi, foren quelcom molt agradable i enriquidor.

Sabia, per descomptat, que el nivell literari seria molt limitat de-

gut, senzillament, a què no en sabia més. I com que d'allà on no n'hi ha no n'hi poden treure, vaig intentar reflectir damunt els papers el que realment eren les tertúlies, de tal manera que semblàs que el lector hi estàs present. Si ho vaig aconseguir o no és el lector qui ho ha de jutjar.

Jo només puc dir que vaig disfrutar molt d'aquelles vetlades, on tots els presents posàrem en pràctica una de les millors capacitats humanes: el parlar.

I res més. Desig de tot cor llarga vida a la revista, i aprofit l'ocasió per enviar un record a totes les persones que, gràcies a les tertúlies, vaig tenir ocasió de conèixer.

Salut i molts d'anys a tots!

És evident que no hauria existit la revista si no hi hagués hagut un grapat de persones que haguessin dedicat una part del seu temps de manera desinteressada per omplir les seves pàgines. Aquestes persones -esperam no deixar-nos-ne cap, i si no fos així, demanant disculpes-, són les que segueixen:

Pere Aguilera
Cosme Aguiló
Josep Lluís Aguiló
Josep Alba
Ferran Albertí
Jaume Albertí
Jeroni Albertí
Bonaventura Albons
Isabel Alemany
Margalida Alemany
Guillem Alomar
Sebastià Alzamora
Joan Amades
Pere Amat
Miquel Ambrós i Albertí
Gabriel Amengual
P. J. Amengual
Mercè Amer
Andreu Amer Artigues
Amnistia Internacional
Onofre Arbona
Antoni Artigues
Llorenç Artigues
Associació de Pares d'Alumnes
Associació de Premsa Forana
Antoni Auli

M. Balasach
Jaume Ballester
Joan Ballester Riera
Bartomeu Barceló
Gabriel Barceló
Maria Barceló
Gabriel Bassa
Jaume Bassa
Margalida Bauzá
Pere Bauzá
Tomàs Bauzá
Josep Bordoy
Francesc de Borja i Moll
Xavier Bornàs
Francesca Bosch
J. Bosch
Bartomeu Brunet Riera

Miquel Brunet Umbert
Agustí Buades
Joan Buades
Vicenç Busquets

Antoni Cabrer
Amador Calafat
Bartomeu Caldentey
Caterina Caldentey
Guillem Caldentey
Joan Caldentey Galmés
Joan Caldentey Soler
Jordi Caldentey
Maria Caldentey
Miquel Caldentey
Antoni Caldentey Ramis
Gabriel Cafiellas
Llorenç Capellà
Jaume Capó
Joan Carbó
Card en Festa
Sara Carrick
CCOO
CDS
Miquel Cladera
Bartomeu Catany
Centre d'Esplai
Isabel Cerdà
Josep Cerdà
J.M. Cerezo
CIM
Francesc Clapés
Club Card
Col.legi Guillem Galmés
Col.legi Punta de n'Amer
Col.legi Sant Vicenç de Paül
Guillem Colom
Pep Corem
Josep Maria Corrales
Miquel Àngel Cortès López
Josep Cortès Servera
Rafel Crespi

Agustí Domenge
Joan Domenge
Joana Domenge
Mateu Domenge
Bartomeu Domenge Amer
Jordi Domenge Xamena
Ramon Draper
Rafel Duran
Joan Duran

Escola Card
Escola de Mallorquí
Maria J. Escrivà

Bartomeu Estarellas
Margalida Estelrich
Pere Estelrich i Massuti
Maria Esteva

Jaume Febrer
Llorenç Febrer
Maria Febrer
Maria Isabel Felipe
Aina Femenias
Andreu Femenias
Bàrbara Femenias
Jaume Femenias
Llorenç Femenias
Miquel A. Femenias
Guillem Femenias Mesquida
Josep Ferragut
Bàrbara Ferrer
Joan Ferrer
Mar Ferrer
Rafel Ferrer Massanet
Jaume Ferrer Sureda
Gabriel Florit
Antoni Font
Gabriel Font
Joan Font
Silvia Fornés
Felip Forteza Amengual
Sebastià Frau
Gabriel Frontera
Guillem Frontera
Francesc Fuentes
Antònia Fullana
Gaspar Fuster
Alfred Francesc Fuster Arnau

Caterina R. Galmés
Francesc Galmés
Guillem Galmés
Jaume Galmés
Josep Galmés
Llorenç Galmés
Margalida Galmés
Mateu Galmés
Pere Josep Galmés
Sebastià Galmés
Antoni Galmés Llodrà
Antoni Galmés Llull
Antoni Galmés Riera
Maria Galmés Mesquida
Andreu Galmés Riera
Antoni Garau
Antònia Garcia
García Lis
Carles Garrido
Mateu Gayà Febrer

Antoni Gelabert
Caterina Gelabert
Aina Genovart
Antoni Genovart
Joan Genovart
Maria Antònia Genovard
Joana Genovart
Gabriel Genovard Servera
Carles Gil
Antoni Gili
Joan Gili
Gili Garriga
Victor Gistau
Llorenç Ginard Sureda
Antònia Girart
Margalida Girart
Mateu Girart
GISC
GISLL
GOB
Joan Gomila
Joan Carles Gomis
Govern Balear
M. C. Gracia
Salvador Grau
Grup Objectors de Consciència
Xavier Gual

Caterina Horrach
Joan Huguet

INEM
Institut d'Estudis Catalans

Gabriel Janer Manila
Guillem Jaume
Joan Jaume
Margalida Jaume
Onofre Jaume
C.A. Jofre
Joan Jofre Ferrer
Antoni Juan
Gabriel Juan

Heinz Kraschutzki

Ramon Lladó
Joan Lladonet
Jaume Lliteras
Aina Maria Llodrà
Caterina Llodrà
Guillem Llodrà Vaquer
Josep Maria Llompарт
Aina Llull
Antoni Llull
Joan Llull Vives

Pere Josep Llull Vives
Laura López
Miquel López Crespi
Nieves López Moreno

Antònia Magraner
Tomàs Marco
Joan Martí
Isidre Martínez
A. Mascaró
Joan Mascaró
M. Mascaró
Antoni Massanet
Bartomeu Massanet
Lluís Massanet
Sebastià Massanet
Antoni Massanet V.
Gabriel Massot i Muntaner
Josep Massot i Muntaner
Pere Massutí
Jaume Matas
Bartomeu Matamalas
Abel Matutes
Antoni Mayans
Jaume Mayol
Josep Melià
Antònia Melis
Gaspar Melis
Rafel Melis
Antoni Melis Brunet
Antoni Mesquida
Bàrbara Mesquida
Caterina Mesquida
Guillem Mesquida
Jerònia Mesquida
Joan Mesquida
Pere Mesquida
Alexandre Miquel
Josep Moll
Maria Àngels Montero
Carles Morell
Xavier Morell
Antoni Moreno
Mateu Morro
Moviment d'Objectors de Cons.
Françoise Mudoy

Bernat Nadal
Maria Nadal
Pere Nadal
Guillem Nadal Riera
Guillem Nadal Servera
Guillem Nadal Soler
Isabel Nicolau Mesquida
Joan Nicolau

Antoni Oliver
Bernat Oliver
Lluís Olivera
Neus Olivieri
Gabriel Ordinas
Gaspar Orell
Pere Orpi Ferrer
Ferran de la Osa

Josep Palou
Bernat Parera
Antoni Pascual
Bernat Pascual
Caterina Pascual
Francesca Pascual
J.M. Pascual
Maria Pascual
Martí Pascual
Sebastià Pascual
Gustavo Peñalver
Eduard Perales Morillas
Joan Perelló
Maria Antònia Perelló
Marià Pérez
A. Pérez Ramos
Climent Picornell
Marta Pizarro
Xesc i Miquel de Ses Planes
Sebastià Pomar Sureda
Arnau Pons
Maria Pons
Mònica Pons
Aina Pont
Antoni Pont
Antònia Pont
Jordi Pont
Maria Pont
Maria Bel Pont
Mercè Pont
Guillem Pont Ballester
Guillem Pont Girart
Guillem Pont Ordinas
Bartomeu Pont Estelrich
Joan Baptista Pont Pons
Macià Portells
PP
Rafel Prohens
PSM
PSOE
Mateu Puigròs Sureda
Joan M. Pujol
Honorat Puerto Veny

Damià Quetglas
Antoni Quetglas Pont

Carme Quetglas Pont
Lluc Quina Jaume
Guillem Quina Riera

Ràdio Popular
Jaume Ramis
Llorenç Ramis
Felip Ramis Garcia
Joan Ramis Garcia
Joan Ramis Munar
Antoni Ramis Rebassa
Francesca Ramon
Josep Ramon
M. M. Ramon
Miquel Rayó
Antoni Riera Fullana
Antoni Riera Melis
Antònia Riera
Bartomeu Riera
Joan Riera Bauzá
Josep Rigo Vaquer
Sebastià Rigo Vaquer
Antoni Riutort
Lluïsa Roca
Magdalena Roig
Sebastià Roig
Caterina Roig Marimon
Joan Roig Mascaró
Jaume Rosselló
Maria Rosselló
Martí Rosselló Bauzá
Miquel Rosselló Pont
Joan Rosselló Vaquer
Ramon Rosselló Vaquer
Abbè Rovira
Enric Rubio

Antònia Salas
Hermínia Salas
J.A. Salas
Jaume Salas
Aina Salas Alcover
Maria Salas M.
Antoni Salvà
Dolors Sánchez
Antoni Sansó Servera
Caterina Santandreu
Jaume Santandreu
Joan Santandreu
Joana Santandreu
M. Santandreu
Úrsula Santandreu
Pere Josep Santandreu Brunet
Xisca Santandreu Simonet
Maria Bel Sanxo Orell

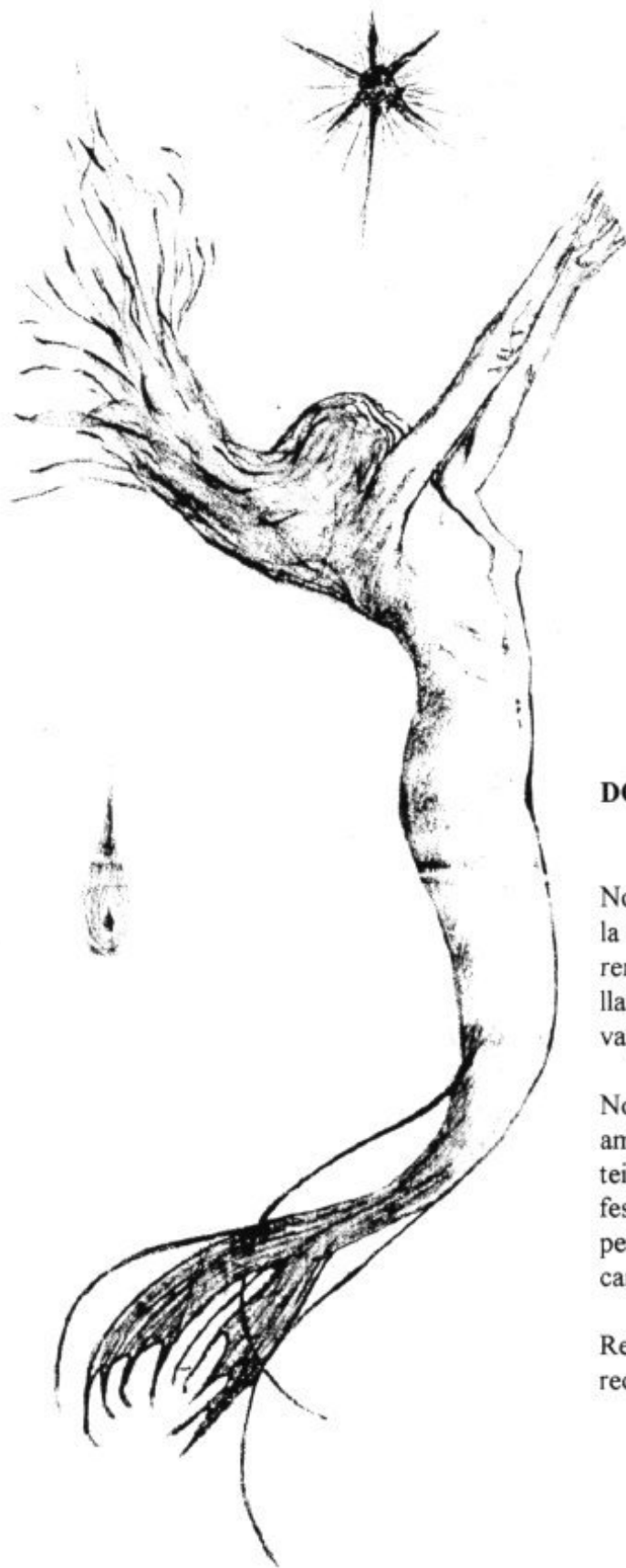
Xerafi Sard
Miquel Sbert
M. V. Sebastián
Josep Segura Salado
P. Serra
Bartomeu Servera, *Pistola*
Antoni Servera
Antònia Servera Matamalas
Santiago Sevillano
Aina Simonet
SMOE
Sol i de dol
Àngela Soler
Cristòfol Soler
Joana Soler
Rafel Soler
Margarida Soler
Gaspar Soler Riera
Guillem Soler Riera
Bartomeu Soler Servera
Bernat Sureda
Caterina Sureda
Francesca Sureda
Joana Sureda
Jaume Sureda
Margarida Sureda
Miquel Sureda

Antònia Tous Perelló
Francesc Tous Perelló
Emili Trapero

UGT
Unió de Pagesos
UM
Francesc Umbert
Magdalena Umbert
Ignasi Umbert Roig
Joana Umbert Salas
Rafel Umbert Salas

Miquel Vaquer
Pere Vaquer
T. Ventayol
Carlota Viada
Salvador Vidal i Abelló
Jaume Vidal Alcover
Miquel Vives
Ramon Vives
Camarada Vladimir
Revista Voramar (Peguera)

J. Cortès i I. Umbert

DONA D'AIGUA

No estiguis trista per mor de la meva absència,
la meva dona d'aigua, i frueix dins l'antri
remembrant les amors que hi gaudirem
llavors que jo, atret fins a l'embuix pel teu cant,
vaig llançar-me del vaixell al teu cau submari.

No ploris, dona d'aigua, i distreu-te mentrestant
amb les ones, juga amb els dofins,
teixeix-te garlandes amb algues,
fes coses maques per mostrar-me-les quan torni,
pensa coses maques per contar-me-les quan torni,
car bé ho saps, que tornaré:

Recorda el dia que junts preguntàrem al Després,
recorda: digué que tots els destins ens ajuntaven.

Jaume Galmés

Dibuix:

MAR